

Náboženství

Kristína Šmeringaiová

Bakalářská práce
2019

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Design obuvi
akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kristína Šmeringaiová**
Osobní číslo: **K16005**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimédia a design – Design obuvi**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Náboženství**

Zásady pro vypracování:

1. Písemná část:

Charakterizujte vámi vybrané náboženské systémy a náboženství, které k nim patří. Stručně je objasněte. Popište obřadní oděv a doplňky příslušné k vybraným náboženstvím. Nastudujte oděvní typologii charakteristickou pro danou náboženskou skupinu, každodenní i sváteční oděv.

2. Praktická část:

Znalosti z této studie použijte pro vznik výtvarné, esteticky kultivované kolekce obuvi v počtu tří párů obuvi a dvou doplňků. Přiložte kresebné návrhy, stříhová řešení, technický popis dokumentující vývoj jednotlivých modelů a obrazovou dokumentaci.

Součástí předané písemné práce je dodání elektronické verze diplomové práce na Flash disku, který bude obsahovat taktéž samostatné fotografie v tiskové kvalitě z praktické části diplomové práce. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formát pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách.

Rozsah bakalářské práce: **minimálně 35 normostran**
Rozsah příloh: **minimálně 15 stran**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

KANDERT, Josef. Náboženské systémy: člověk náboženský a jak mu porozumět. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3166-7.

KEMP, Hugh P. ABC světových náboženství. Praha: Česká biblická společnost, 2014. ISBN 9788087287651.

PALS, Daniel L. Osm teorií náboženství. Praha: ExOriente, 2015. Religionistická knihovna. ISBN 9788090521124.

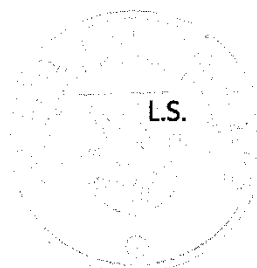
KYBALOVA, Ludmila. Dejiny odívání. Praha: Lidové noviny, 2001. ISBN 978-80-7106-145-8.

KYBALOVÁ, Ludmila. Středověk. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Dějiny odívání. ISBN 978-80-7106-146-5.

Vedoucí bakalářské práce: **MgA. Jana Buch**
Ateliér Design obuvi
Datum zadání bakalářské práce: **1. listopadu 2018**
Termín odevzdání bakalářské práce: **10. května 2019**

Ve Zlíně dne 8. prosince 2018

doc. Mgr. *Iřena Armutídíssová*
děkanka

Mgr. Art. *Ivana Kaňovská, ArtD.*
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ / DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské/diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považuji se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na bakalářské/diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne: 3.5. 2019

Jméno a příjmení studenta: Kristína Šmevínkováí.....
podpis studenta

ABSTRAKT

Teoretická časť bakalárskej práce sa sústreďí na pojem náboženstvo a snaží sa ho definovať. Ukazuje rôzne náboženské systémy a princípy delenia z hľadiska historického, geografického, časového ale aj podľa toho čo sa uctieva ako posvätné. Ďalej pojednáva o konkrétnych náboženstvách a ich odevnej kultúre ktorou sa vyznačujú.

Praktická časť sa sústreďuje na tvorbu konceptu a kolekcie inšpirovanej týmito systémami, doložená je návrhovou a strihovou dokumentáciou.

Kľúčová slova: náboženstvo, transcendentná skutočnosť, neznámo, symbolika, koncept

ABSTRACT

Theoretical part of this bachelor thesis is about definition of religion and religion itself, showing different religious systems, sorted by age, history, geography and object of the worship. Next part is about dressing culture of the specific religions.

Practical part of this work centers on concept of collection and collection itself, both inspired by these religious systems. Practical part also includes inspirational sources, sketches and photo documentation.

Keywords: religion, transcendent reality, unknown, symbolism, concept

Na tomto mieste by som rada poďakovala pani MgA. Janě Buch za vedenie mojej bakalárskej práce, za jej pozitívny prístup a vždy veľmi nápomocné rady počas celého štúdia. Ďalej MgA. Kristíne Vontszemuovej za korektúru písomnej práce a poháňanie vpred. Taktiež ďakujem za podporu svojej rodine a hlavne bratovi, ktorý je ochotný pomáhať aj v poslednej chvíli. Veľmi si vážim Lady Marien, za pomoc a starostlivosť a zato že nepovie nie. No a v neposlednej rade ďakujem mojim spolužiačkam za príjemný čas strávený v dielni aj mimo nej, a za neustále konzultácie a znášanie mojich pokusov o vtip. A samozrejme ďakujem Anný a Míši a dvom chlapcom menom Adam.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 NÁBOŽENSTVO	12
2 NÁBOŽENSKÉ SYSTÉMY	14
2.1 TYPOLÓGIA PODĽA OBJEKTU	14
2.1.1 Delenie podľa transcendentálnej skutočnosti	14
2.1.2 Delenie podľa predmetu uctievania	14
2.1.3 Delenie podľa počtu bohov	16
2.2 TYPOLÓGIA PODĽA SUBJEKTU	18
2.2.1 Delenie náboženstva podľa doby vzniku	18
2.2.2 Delenie náboženstva podľa geografie	19
2.2.3 Delenie náboženstva podľa typu kultúry.....	19
2.2.4 Delenie náboženstva podľa východiska náboženskej tradície	19
2.2.5 Delenie náboženstva podľa vzťahu k profánnej spoločnosti	19
3 VYBRANÉ NÁBOŽENSKÉ SYSTÉMY	21
3.1 ANIMIZMUS	21
3.1.1 Spoločné znaky animistický náboženstiev	21
3.2 POLYTEIZMUS	22
3.2.1 Spoločné znaky polyteistických náboženstiev	22
3.3 MONOTEIZMUS.....	23
3.3.1 Spoločné znaky monoteistických náboženstiev	23
4 ODEV VYBRANÝCH NÁBOŽENSKÝCH SYSTÉMOV	25
4.1 ODEV VYBRANÝCH ANIMISTICKÝCH NÁBOŽENSKÝCH SYSTÉMOV	25
4.1.1 Viera Jakutov zo Sibíru	25
4.1.2 Sprostredkovateľ viery Jakutov.....	26
4.1.3 Odev a doplnky Sibírskych šamanov	28
4.1.4 Odev Jakutov.....	30
4.2 ODEV VYBRANÝCH POLYTEISTICKÝCH NÁBOŽENSKÝCH SYSTÉMOV	31
4.2.1 Viera starých Egypťanov	31
4.2.2 Sprostredkovateľ viery v Egypte.....	32
4.2.3 Odev Egypťanských kňazov.....	33
4.2.4 Odev faraóna	33
4.2.5 Odev Egypťanov	34
4.3 ODEV VYBRANÝCH MONOTEISTICKÝCH NÁBOŽENSKÝCH SYSTÉMOV	36
4.3.1 Judaizmus	36
4.3.2 Sprostredkovateľ viery Židov	36
4.3.3 Odev Židovských kňazov	37
4.3.4 Odev Židov.....	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
5 KONCEPT	41

5.1	INŠPIRÁCIA	41
5.2	MOODBOARD	42
5.3	FARBY, MATERIÁLY A SYMBOLY	44
6	KOLEKCIA TRNSCENDENT SPHERE.....	46
6.1	DIZAJN OBUVI ANIMI	47
6.2	DIZAJN PÚZDRA NA OKULIARE ANIMI.....	48
6.3	DIZAJN OBUVI POLYTÉ	49
6.4	DIZAJN OPASKU POLYTÉ	50
6.5	DIZAJN OBUVI MONOTÉ	51
	ZÁVĚR	52
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	53
	SEZNAM WEBOVÝCH ZDROJŮ.....	54
	SEZNAM OBRÁZKŮ	55
	SEZNAM PŘÍLOH.....	57

ÚVOD

Podľa Jordana B. Petersona je chaos tam, kde sú veci tak komplexné až ich nedokážeme zvládať. Poriadok je naproti tomu miestom až príliš zväzujúcej stálosti. A niekde medzi nimi sa nachádza to, čo je pre človeka naozaj zmysluplné, priestor v ktorom je ľudská existencia naplnená.¹

Hľadanie tohto miesta bolo a je úlohou svetových náboženstiev. Tie sú ukotvené vo svojej tradícii, snažia sa odpovedať na otázky, ktorý si kladieme už od počiatkov ľudstva: Kto sme? Z kadiaľ sme vyšli a kam smerujeme? Existuje objektívna pravda? Ak áno, aká je a ako sa k nej dostať čo najbližšie. Náboženstvo bolo a dovoľm si povedať, že ešte bude stálou súčasťou človeka na nikdy nekončiacej ceste k prekonaniu seba a k naplneniu svojho božského potenciálu.

Teoretická časť práce bude rozdelená do štyroch hlavných kapitol. Prvá s výstižným názvom *Náboženstvo* sa posnaží zadefinovať pojem náboženstvo a v skratke nahliadne na niektoré z nich. Druhá kapitola *Typológia náboženstva* ukáže rôzne prístupy, ako možno náboženstvá rozdeliť do rôznych skupín z rôznych pohľadov či už podľa toho čo je nositeľom viery alebo čo je predmetom viery. Do nasledovnej tretej kapitoly *Vybrané náboženské systémy*, začlením také, ktoré ma zaujmú bližšie ich ozrejmím a budem hľadať spoločné znaky pre konkrétne náboženstvá ktoré do nich patria. Štvrtá a zároveň záverečná kapitola teoretickej časti opíše odevnú kultúru konkrétnych náboženstiev, z konkrétnych náboženských systémov, ktoré si zvolím cielene, tak aby mi poslúžili ako inšpirácia pre praktickú časť práce. Táto kapitola v skratke vysvetlí čo je objektom viery veriacich, popíše odev sprostredkovateľov a vyznávačov viery spolu s doplnkami.

V praktickej časti sa budem venovať tvorbe kolekcie zloženej z troch párov obuvi a dvoch doplnkov. Priložená dokumentácia zachytí celý proces tvorby kolekcie, od myšlienok a vyskladania konceptu až po tvorbu jednotlivých produktov. Koncept bude pracovať s poznatkami získanými pri písaní teoretickej časti, mojich pocitoch a emóciách, ktoré mám z daných náboženských systémov a ktoré chcem navodiť a priblížiť pozorovateľovi.

¹ PETERSON, Jordan B. 12 pravidiel pre život: Liek na chaos. 1. Bratislava: Tatran, 2018, s.27. ISBN 9788022209489.

Praktizované náboženstvo je plné silných emócií, ktoré som sa rozhodla v mojej kolekcii zachytiť , či už ide o energický tanec šamana v tranze, uvedomujúceho si, že on a svet sú jedno, alebo bázeň kňaza stojaceho pred nepochopiteľným trestajúcim ale aj odpúšťajúcim božstvom. A tí, pre ktorých je spolu s Karlom Marxom náboženstvo ópium ľudstva, nech moju kolekcia vnímajú ako pokus dotknúť sa krásneho ale klamlivého ópiového oparu, zastierajúceho myseľ svojich veriacich.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁBOŽENSTVO

Pri snahe definovať pojem náboženstvo sa staviame do komplikovanej úlohy, pretože sa jedná o jav veľmi obsiahly a premenný. Podľa niektorých religionistov je nemožné zhodnúť sa na tom, aké znaky náboženstvá musia mať a čo všetko tento pojem znamená. Je to spoločný pojem pre rôzne predstavy či prístupy k životu, ktorými rôzne spoločnosti vyjadrujú svoj životný, osobný vzťah k transcendentnu.

Náboženstvá sú založené na určitých predstavách o mieste človeka vo svete, vyžadujú určité morálne správanie, majú svoje rituály, sviatky, svoje posvätné miesta.

V gréčtine a hebrejčine a ani iných jazykoch nemá pojem náboženstvo lat. religio ekvivalent, preto je nutné nahradiť ho pojmi, ako kult, zbožnosť, povinnosť alebo zákon. Tento pojem nezahŕňa iba náuku, ale zahŕňa aj spoločnosť príslušníkov napr. katolíkov, židov, budhistov. Bez nich by samotná náuka nemala význam.²

Náboženstvá je možné skúmať z rôznych uhlov. Zaoberá sa nimi predovšetkým religionistika v úzkej spolupráci s vednými disciplínami ako sú filozofia, história, antropológia, etnológia, kulturológia a psychológia.

Odborná literatúra nám ponúka k náboženstvu množstvo definícií, až je možné tvrdiť, že koľko učencov, toľko definícií. Spomeňme aspoň niektoré, dokazujúce rôznorodosť pohľadov na náboženstvo:

Sigmund Freud: *Náboženství je kolektivní neuroza, respektive funkce individuální psychiky, jež produkuje bohy, kteří mají za úkol těšit a uspokojovat dětinské touhy dospělého.*³

Karel Marx: *Náboženská bída je výrazem jedné skutečné bídy, jednak protestem proti skutečné bídě. Náboženství je povzdech utlačovaného tvora, cit bezcitného světa, duch bezduchých poměrů. Náboženství je opium lidu.*⁴

Alfred North Whitehead: *Náboženství je lojalita ke světu.*⁵

²HEJNA, Dalibor. Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny. Praha: Grada, 2010, s. 25. ISBN 978-80-247-2427-0.

³ŠTAMPACH, Ivan Odilo. Náboženství v dialogu. Praha: Portál, 1998, s. 28. ISBN 80-71-78-168-1.

⁴ANZENBACHER, Arno. Úvod do filosofie. Praha: Portál, 2004, s. 269. ISBN 80-7178-804-X.

⁵Alfred North Whitehead citáty | Databáze knih. Knihy | Databáze knih [online]. Copyright © 2008 [cit. 06.03.2019].

Ivan Štampach: *Náboženství je reálný, životní, osobní vztah člověka k transcendentní zkušenosti.*⁶

⁶ ŠTAMPACH, Ivan Odilo. Malý přehlednáboženství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, s. 10. ISBN 80-04-26123-X.

2 NÁBOŽENSKÉ SYSTÉMY

Pokusy evolucionárov 19.storočia usporiadať náboženstvá do pevnej, lineárnej rady sa nepodarili. Napriek tomu sa o to, i keď iba príležitostne snaží viacero religionistov. Je však namieste skúmanú látku usporiadať z dôvodu prehľadnosti a zrozumiteľnosti. Rôznymi autormi boli vytvorené rôzne náboženské typológie, ktoré delia náboženstvá z viacerých hľadísk, pričom je možné vytvárať podrobné či všeobecnejšie systémy geografické, lokálne orientované, historické, podľa vzťahu k transcendentnu a iné. V ďalšej časti práce sa pozrieme na najdôležitejšie delenia a typológie:

2.1 Typológia podľa objektu

2.1.1 Delenie podľa transcendentálnej skutočnosti

Ľudia zväčša spájajú náboženstvá s vierou v bohov či Boha. Tieto sú teda *teistické* (gr. theos – Boh) náboženstvá. Dávajú transcendentnu osobné rysy. Božská podstata je jedna, čo býva pri biblických kultúrach (judaizmus, kresťanstvo, islám), prípadne viac bohov, pričom ale s pravidla využívajú hierarchický princíp, ktorý uznáva boha hlavného.

Vlastnú reprezentáciu transcendentna však niektoré náboženstvá nemajú, prípadne v nich nie sú významné. Také nazývame *neteistickými* náboženstvami. Dobrým príkladom je budhizmus, ktorý je považovaný za charakteristické neteistické náboženstvo Buddha nie je boh, ani o Bohu ako osobe nehovorí, jeho transcendentná „entita“ dharma má charakter neosobného absolútna.

Boha/ transcendentno môže vlastne zastupovať čokoľvek: rôzne predmety, sily, či duchovné bytosti.

2.1.2 Delenie podľa predmetu uctievania

Predmety: fetišizmus

Fetišizmus (*port. feitico – pôsobiaci, kúzelný*) je náboženská forma, ktorá prisudzuje vieru v nadprirodzené vlastnosti a schopnosti prebývajúce v určitých artefaktoch(nie duša),

zväčša ručne zhotovených. Fetišom, tak nazývame tieto magické predmety, sa môže stať akýkoľvek predmet, ktorý človeka, alebo skupinu nejako duchovne zasiahol.⁷

Majitelia veria, že fетиše pôsobia negatívne alebo pozitívne. Môžu to byť malé figúrky, šperky, či prírodniny od kostí a zubov zvierat, až po zaujímavo sfarbené kamene. Uctievanie predmetov však nie je samostatnou vierou, ale býva súčasťou väčšieho náboženského celku (uctievanie svätých obrazov, čierneho kameňa Kaaby v Mekke a pod.).

Sily: dynamizmus, animatizmus

Dynamizmus (*gr. dynamis – sila*) označuje vieru v nadprirodzené, neosobné sily ukrývajúce sa v zvieratách, prírodninách či prírodných javoch. Môže ňou disponovať aj človek. Táto sila škodí alebo pomáha. Vhodným príkladom viery v nadprirodzenú silu môže byť mana (melanézske a polynézske národy). Mana je všeobecný zdroj sily, lieči alebo spôsobuje chorobu, ovplyvňuje počasie, úrodu. Človek ju môže nadobudnúť cvičením či rôznymi zručnosťami, no môže o ňu aj prísť.

Animatizmus (*lat. animatus – oživený*) Veci a javy sú oživené, myslia, cítia, túžia no nezmysľá sa pri nich o duši. Oživenosť spôsobuje práve nadprirodzená sila, ktorá v nich prebýva navždy alebo dočasne.

Bytosti: totemizmus, démonizmus, manizmus, animizmus

Totemizmus (*indiánske ototeman – on patrí k mojej krvi*) ide o vieru v duše predkov nejakej skupiny ľudí, môže to byť kmeň, rodina a pod., ktoré sa prevtelili do zvierat, rastlín, vecí alebo javov. Tento vzťah je znázorňovaný totemom.⁸

Napríklad kmeň, ktorý verí že ich duše sú príbuzné s dušami medveďov bude uctievať medveďa a nosiť jeho symbol, čiže totem. Symbol môže byť znázornený nejakým tetovaním, vzorom na oblečení či príveskom noseným členmi skupiny. Totem má ochrannú moc no aj ľudia svoj totem ochraňujú. Majú zakázané svoj totem zabíjať, zbierať či jesť.

Démonizmus - toto označenie sa používa pre teóriu, že sily ktoré pôsobia vo svete vychádzajú z nejakej bytosti a sú osobné, na rozdiel od dynamizmu. Bôžikov démonizmu je hoj-

⁷HEJNA, Dalibor. Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny. Praha: Grada, 2010, s. 41. ISBN 978-80-247-2427-0.

⁸HEJNA, Dalibor. Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny. Praha: Grada, 2010, s.42. ISBN 978-80-247-2427-0.

ne, preto sa niekedy hovorí o *polydémonizme* (gr. *poly* – mnoho). Prebývajú v prírode, dozerajú, sú ochrancovia prírodných útvarov (riek, prameňov, jaskýň a pod.). Nemajú chrám ani rozvinutú mytológiu, nedávajú sa im mená, titulujú sa len ako Pán niečoho.

Manizmus (lat. *manes* – duchovia predkov) Manisti veria v posmrtnú existenciu duší predkov. Tieto duše majú moc nad svojimi žijúcimi potomkami. Po smrti sa môže táto duša zjavovať v snoch a zasahovať do života. Zachovávajú sa pohrebné rituály, mŕtvym sa prejavuje rešpekt, prinášajú sa im obetné dary, aby živým neškodili ale naopak, pomáhali.

Animizmus (lat. *anima* – duša, *animus* – duch) Je to jedna z prvotných foriem náboženského chovania, predstava o svete duchov a duší sídliačich či už v ľuďoch, zvieratách alebo predmetoch. Duša je nesmrteľná a oslobodená od hmoty a v predmete či tele prežíva, má nad ním kontrolu. Prvky animizmu sa môžu vyskytovať aj naprieč inými náboženskými systémami.

2.1.3 Delenie podľa počtu bohov

Monizmus: Je náuka o jednotnosti, skutočnosť je jednotná a má jedinú podstatu, čiže poznaný svet a transcendentno sú stotožnené, je to jedna základná substancia.⁹ Môžeme ho rozdeliť na:

Ateizmus-(gr. *a* – nie, *theos* – boh)

Bezbožnosť, popiera existenciu Boha či bohov. Zapiera existenciu transcendentna, viery v duchovné bytosti nesvetskej podstaty. Svet je náhodne usporiadaný, predstavuje celok zoskupujúci mnoho rovnocenných prvkov, ktorých pôvod a usporiadanie sa nedá vysvetliť. Hmota samovoľne smeruje k vytváraniu stále zložitejších sústav a rozum vzniká na základe sebapoznávania.¹⁰

Panteizmus-*Panteizmus* (gr. *pan* – všetko, gr. *theos* – boh)

Doslova znamená "Boh je všetko" a všetko je Bohom". Je to učenie, ktoré stotožňuje univerzum, vesmír, prírodu s bohom a nepripúšťa skutočnosť, že Boh presahuje svet, ale celý

⁹<http://dai.fmph.uniba.sk/~filit/fvm/monizmus.html>

¹⁰HEJNA, Dalibor. Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2427-0.

vesmír je Bohom.¹¹ Všetko s Bohom splýva, je obsiahnutý vo všetkom, vo všetkých bytostiach aj veciach. Je jediná, večná absolútna podstata.

Dualizmus: Vychádza z názoru, že existujú dve vedľa seba stojace podstaty. Zmyslovo poznateľný svet a transcendentno, ktoré sú vo vzájomnom vzťahu. Tieto delíme na:

Deizmus-(*lat. deus – boh*)

Je názov pre transcendentnú skutočnosť, ktorá stvorila sveta, vložila doň zákony, tie sú pevne dané. Do diania už nezasahuje, pretože nemôže, zákony stoja vyššie ako zákonodarcu. Vesmír sa vyvíja podľa daných zákonov, stvoriteľ je pasívny, tým pádom sa k nemu nedá ani utiekať. V období osvietenstva sa deizmus rozšíril a ide skôr o filozofické chápanie, pretože pre náboženstvo je hlavná komunikácia medzi Bohom a človekom, ktorú deizmus popiera.

Teizmus-(*gr. theos – boh*)

Označuje vieru v osobného Boha či bohov ako nadprirodzenej bytosti, s ktorou je možné nadviazať osobný vzťah. Transcendencii v tomto prípade dávame osobné obrysy, aj keď nie sú úplne jednoznačné a zostávajú zahalené určitým tajomstvom, na čo poukazujú aj používané pojmy, ako Pravda, Život, Múdrost', Láska, Plnosť, Cesta a pod.

Teistické náboženstvá delíme podľa plurality na:

1. Monoteizmus(*gr. mono – jeden*)

Je forma náboženstva, podľa ktorej existuje len jeden Boh. Ako transcendentnú skutočnosť uznáva jediného pravého Boha odlišného od sveta, odmieta pluralitu božských bytostí a ich eventuálnu hierarchiu. Všetko čo existuje, všetko je stvorené ním, on svet kontroluje a riadi. Boh môže meniť zákony, pretože stojí nad nimi. Svet vytvoril ako dobrý v súlade so svojimi zákonmi. Zlo je považované za nedostatok dobra, je dočasným, iluzívnym dobrom, ktoré je v porovnaní s dokonalým, pravdivým dobrom zlom.

2. Polyteizmus(*gr. polys – mnoho*)

Mnohobožstvo predpokladá existenciu viacerých bohov, existujúcich v súlade niekedy i proti sebe pôsobiacich. Vznikajú na základe prírodných dejov či telies. Nájdeme tu po-

¹¹ŠTAMPACH, Odilo Ivan. Přehled religionistiky. Praha: Portál, 2008, s 40. ISBN 978-80-7367-384-0.

dobnosť sveta zmyslami vnímaného a transcendentálneho. To, čo existuje vo svete hmotnom pripisujeme nadprirodzenému, v ktorom sú bohovia hierarchicky odstupňovaní. Klasickým príkladom sú egyptské či grécke náboženstvá. Predstavy bohov sú spodobňované do zvierat, ľudí alebo ľudí zo zvieracími prvkami. Mávajú konkrétne mená a presne určené, začo zodpovedajú v oblastiach hospodárskych, prírodných či oblasti osobného života.

V polyteizme sa často vyskytuje situácia, keď veriaci uznáva bohov viacerých, no prakticky uctieva iba jedného, v rámci panteónu pre neho dôležitého. Obracia sa iba k nemu, akoby bol jediným dôležitým bohom. Takýto prístup nazývame *Henoteizmom*- (gr. *hen* = *jedno*).¹²

2.2 Typológia podľa subjektu

Človek sám, alebo ako náboženské zoskupenie je subjektom, nositeľom náboženského vzťahu. Religionistika v tomto prípade skúma geografické a časové súvislosti týchto spoločností a ich rolu v spoločnosti ako celku. Žiadne z kritérií používané v tejto súvislosti pritom nie je pevne dané a záväzné. Rôzne delenia vznikajú neustále a vznikajú budú aj v budúcnosti.

2.2.1 Delenie náboženstva podľa doby vzniku

Všetky náboženstvá môžeme rozdeliť podľa časového historického hľadiska na základe doby vzniku na *historické* a *prehistorické*. Pritom nejde iba výhradne o časové určenie. *Historické* náboženstvo je také, ktorého vznik, alebo jeho rané fázy máme zdokumentované v dobových písomných pamiatkach. Pri náboženstvách *prehistorických* etníc existujúcich v rôznych časových úsekoch sa o ich vzniku môžeme iba dohadovať. Podľa štandardnej periodizácie dejín možno náboženstvá taktiež rozdeliť, vzhľadom k dobe vzniku, na náboženstvá *prehistorické*: *praveké* a náboženstvá *historické*: *staroveké*, *stredoveké* a *novoveké*.¹³

¹²HEJNA, Dalibor. Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny. Praha: Grada, 2010, s. 38. ISBN 978-80-247-2427-0.

¹³HEJNA, Dalibor. Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny. Praha: Grada, 2010, s. 55. ISBN 978-80-247-2427-0.

2.2.2 Delenie náboženstva podľa geografie

Systematicky sa dá roztriediť náboženstvo podľa rozšírenia na národné a svetové. Niektoré *národné* náboženstvá vieme identifikovať pomerne ľahko, pretože sú priamo názvom národa: egyptské, grécke, rímske, čínske atď., *Za svetové* sa pokladá také náboženstvo, ktoré presahuje hranice rás, kultúr i kontinentov (kresťanstvo, islam, buddhizmus).¹⁴ Je však zaujímavé, že sa žiadnemu zo svetových náboženstiev nepodarilo dostať medzi ľudí všetkých krajín. Najviac sa však ku tomu blíži kresťanstvo.

2.2.3 Delenie náboženstva podľa typu kultúry

Podľa typu kultúry rozlišujeme náboženstvá na *literárne fixované* a na náboženstvá *neliterárnych etník*. Toto delenie je blízke deleniu náboženstva podľa doby vzniku. Pri historickom hľadisku ide o správy o danom náboženstve v dobe jeho vzniku, ale tu ide o to či je mytológia alebo náuka obsiahnutá v nejakých základných spisoch.¹⁵ Učenie literárne fixovaných náboženstiev vychádza z konkrétnych literárnych prameňov, tzv. svätých kníh (Tóra, Biblia a pod.). Naopak neliterárne náboženstvá vychádzajú z ústnej tradície.

2.2.4 Delenie náboženstva podľa východiska náboženskej tradície

Zjavené náboženstvo je také, v ktorom Boh prostredníctvom svojho proroka oznamuje ľuďom svoju vôľu, zákony, pravdu o svete. Príkladom zjaveného náboženstva je biblická kultúra judaizmu, kresťanstva a islamu.

Oproti tomu pojem *prirodzeného* alebo *rozumového* náboženstva (deizmus) predpokladá že Boh vytvoril základný koncept sveta a človek je tak rozumný, že v ďalšom historickom vývoji dokáže dedukovať boží zámer, t.j. do diania sveta boh už nezasahuje. S takýmto poňatím náboženstva sa identifikovali anglickí a francúzski osvietenci, deisti.¹⁶

2.2.5 Delenie náboženstva podľa vzťahu k profánnej spoločnosti

Odlišujeme náboženstvá *prorocké* a *mystické*. Ide o delenie podľa vzťahu k svetskej spoločnosti. *Mystické* sú také, ktoré vyznávačov odvádzajú od hmotného sveta, tela, prírody

¹⁴ŠTAMPACH, Odilo Ivan. Přehled religionistiky. Praha: Portál, 2008, s. 42. ISBN 978-80-7367-384-0.

¹⁵ŠTAMPACH, Odilo Ivan. Přehled religionistiky. Praha: Portál, 2008, s. 43. ISBN 978-80-7367-384-0.

¹⁶HEJNA, Dalibor. Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny. Praha: Grada, 2010, s. 57. ISBN 978-80-247-2427-0.

a dejinných udalostí k duchovnej skutočnosti. Svet v ktorom prežívame nie je pravý, je klamom, alebo je skutočný, no nenapraviteľný a zlý. *Prorocké* náboženstvá sa zameriavajú na duchovnú a božskú skutočnosť to, čo v spojení s ňou načerpajú, prenášajú do situácií v živote. Nemusí však hneď ísť o proroka ako zvestovateľa Boha.¹⁷

Prorocké náboženstvá majú za úlohu naprávať vzťahy medzi ľuďmi, sociálne štruktúry, taktiež vzťah k okolitému svetu prírody. Za mystické sa rátajú mnohé orientálne náboženstvá ako hinduizmus, budhizmus a čínske náboženstvá. Prorocké sú predovšetkým judaizmus, islam a kresťanstvo.

¹⁷HEJNA, Dalibor. Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny. Praha: Grada, 2010, s. 57. ISBN 978-80-247-2427-0.

3 VYBRANÉ NÁBOŽENSKÉ SYSTÉMY

Táto kapitola bližšie popisuje vybrané systémy a snaží sa nájsť všeobecné spoločné znaky náboženstiev, ktoré do nich patria.

3.1 Animizmus

Je predstava založená na názore, že jedinými bytosťami vo svete a vesmíre sú duše a duchovia. Ľudia, zvieratá, predmety a rastliny sú len schránkami slúžiacimi na ich prebývanie. Z ducha sa stáva duša vstúpením do schránky a naopak. To sa deje na základe vlastného rozhodnutia duše/ducha. Aby mohla duša na zemi prebývať, potrebuje schránku, naproti tomu duch môže existovať vo svojej vlastnej podobe, ktorá však nie je ľudskou myslou plne pochopiteľná.

3.1.1 Spoločné znaky animistický náboženstiev

Animizmus je jedným z najstarších „primitívnych“ foriem náboženstva. Animistické náboženstvá majú rozvinutý kult mŕtvych, veria, že duše a duchovia sú nesmrteľné a iba ich schránky podliehajú rozpadu. Smrťou teda duša nezaniká, iba opúšťa svoju aktuálnu schránku. Rovnako aj svet trvá neustále, o jeho začiatku a konci sa neuvažuje. Duše môžu existovať v celku, alebo rozdelené na viac častí, z čoho však jedna musí obývať schránku. Schránky aj duše môžu medzi sebou komunikovať, špecialistami na komunikáciu sú šamani a šamanky. Duchovia sú delení na dobrých a zlých, a to na základne ich správania sa voči ľuďom. Ak do ľudskej schránky v ktorej je usídlená duša vstúpi duch, schránka sa dostáva do zdravotných problémov, keďže prebieha súboj o schránku medzi duchom a dušou, ktorá schránku aktuálne obýva. U niektorých animistických náboženstiev však môže v schránke prebývať aj viac duší súčasne. Duše a duchovia sú často spájané s prírodnými javmi, a existencia snov je vnímaná ako putovanie duše mimo telo.¹⁸

¹⁸KANDERT, Josef. Náboženské systémy: člověk náboženský a jak mu porozumět. Praha: Grada, 2010, s 24-31 ISBN 978-80-247-3166-7.

3.2 Polyteizmus

V prípade polyteizmu bohovia stvorili náš svet, pôvod prvej generácie bohov zväčša nepoznáme, neexistuje o ňom veľa legiend a mýtov. Na ich správanie sa a myslenie si vytvárame názor na základe udalostí o ktorých sa domnievame, že sú ich dielom. Zmýšľame však o nich ako o ľuďoch, čiže im dávame ľudské pozitívne aj negatívne vlastnosti.

3.2.1 Spoločné znaky polyteistických náboženstiev

Pri polyteistických náboženstvách sú dejiny periodické podľa pokolenia božstiev, pričom prevláda predstava lineárnych dejín (od začiatku do konca) alebo cyklických dejín. Po zániknutí jedného cyklu vytvárajú božstvá nový svet. Doba cyklu je presne známa, ale v každej kultúre iná. Bohovia v niektorých kultúrach symbolicky zomierajú a znova ožívajú, stávajú sa symbolmi ročných období či prírodných úkazov. Často sa opakujúcim motívom je rovnováha sveta a vesmíru alebo dobra a zla. Ďalším opakujúcim sa motívom je stvorenie ľudí z rôznych materiálov a vdýchnutie života, pričom ľudia sú podrobení vôli svojich tvorcov.

Polyteistické panteóny môžu byť hierarchické pyramídy s jedným najvyšším božstvom (grécke, rímske, germánske) alebo s niekoľkými najvyššími božstvami (aztécke, hinduistické). Bohom sú pripisované ľudské vlastnosti, napr. láska, žiarlivosť, nenávisť a teda božstvá medzi sebou môžu súperiť alebo bojovať.

Rôzne oblasti života, rôzne prírodné úkazy majú na starosti rôzni bohovia, z čoho vyplýva, že človek uctieva boha podľa toho, v akej situácii sa práve nachádza. (zamilovaný veriaci sa modlí k bohyni lásky, vojak sa modlí k bohovi vojny atď.) Božstvá svet ľudí navštevujú, objavujú sa v rôznych, napr. zvieracích podobách.

Polyteizmus je spojený so vznikom mestských štátov a prvých veľkých civilizácií. Panovník týchto štátov bol často uznávaný veriacimi ako poloboh, potomok bohov alebo vtelenie boha. Bol prostredníkom medzi ľuďmi a bohmi. Aj keď mestské štáty boli v neustálych vojenských konfliktoch, vo veciach viery veriaci akceptovali existenciu lokálnych božstiev iných národov. Na komunikáciu s bohmi používajú veriaci modlitby, veštenia, obetovania, ako aj služby špecialistov: obradníkov, kňazov a kňažiek. Dôležitú úlohu zohráva rituálna čistota a podrobne opísané obrady ktoré bolo treba dodržiavať vykonávaním úkonov súvisiacich s bohoslužbou. Mytológia polyteistických náboženstiev je podrobne rozpracovaná do jednotlivých príbehov navzájom sa prelínajúcich a podávaných ústnou či písomnou

tradíciou. Veriaci taktiež stavajú svojim božstvám svätyne a sochy zobrazujúce konkrétnych bohov.¹⁹

3.3 Monoteizmus

V prípade monoteizmu Boh stvoril náš svet a je jedinou plne aktívnou božskou bytosťou v celom vesmíre, jeho pôvod je neznámy. Je nepochopiteľný, nepozorovateľný, neopísateľný. Na základe udalostí o ktorých si myslíme, že sú jeho dielom mu pripisujeme vlastnosti či spôsoby myslenia.

Najvplyvnejšie monoteistické náboženstvá vznikli v rovnakej oblasti, moslimovia ich nazývajú "ľudia knihy. Vychádzajú z náboženskej viery v princípe vychádzajúcej z jedného svätého textu. Najstarší je judaizmus, potom kresťanstvo a najmladší islam. O iných jedno božských systémoch máme len hmlisté doklady, môžeme k nim počítať napríklad zoroastrizmus. Hranica medzi monoteizmom a polyteizmom však nie je úplne zjavná, väčšina kresťanských cirkví verí v trojjedného Boha, ktorý má jednu podstatu, ale tri osoby. Taktiež hnutie Hare-Krišna sa pohybuje niekde na hranici medzi polyteizmom a monoteizmom, nakoľko uznáva iba jedného boha Krišnu, pričom ostatných bohov hinduistického panteónu pokladá za polobohov a ich uctievanie za zbytočné. Záleží teda z akého pohľadu na toto delenie nazeráme.

3.3.1 Spoločné znaky monoteistických náboženstiev

Niektoré zo znakov sú spoločné so znakmi polyteistických náboženstiev. V monoteizme sa vyskytuje okamih stvorenia vesmíru, čím sa začína periodizácia dejín. Oproti polyteizmu sa už však svet opätovne cyklicky nerodí. Ľudia sú stворení Bohom a podriadení božej vôli, pričom po smrti putujú do neba alebo pekla, veriacim je teda prisľúbený večný posmrtný život alebo večného zatratenie. Bohu slúžia anjeli, prípadne polobohovia, ich opakom sú démoni. Rovnováha sveta je daná Bohom, na ňom záleží či bude dodržaná alebo porušená. Komunikácia s Bohom prebieha samostatne, formou modlitby, v niektorých prípadoch je vhodné zísť za špecialistom- napr. kňazom. Jednotlivé skupiny veriacich sa

¹⁹KANDERT, Josef. Náboženské systémy: člověk náboženský a jak mu porozumět. Praha: Grada, 2010, s. 101-103. ISBN 978-80-247-3166-7.

považujú za jediné správne chápanie božského zámeru. Dôležitú úlohu v živote monoteistických veriacich plnia ich sväté knihy, ktoré sú buď priamo nadiktované Bohom, alebo napísané pisateľom vedeným/ inšpirovaným Bohom. Veriaci má povinnosť dodržiavať príkazy a zákazy, ctíť sviatky, či vzdelávať sa čítaním svätých textov. Pôsobenie Boha a prorokov je spojované s konkrétnymi miestami, ktoré sa stali centrami božieho kultu.²⁰

²⁰KANDERT, Josef. Náboženské systémy: člověk náboženský a jak mu porozumět. Praha: Grada, 2010, s. 135-139. ISBN 978-80-247-3166-7.

4 ODEV VYBRANÝCH NÁBOŽENSKÝCH SYSTÉMOV

Odev je prejavom kultúrnej aj spoločenskej identity. Posúva hranice produktu a stáva sa prostriedkom komunikácie. Jeho praktická funkčnosť je doplnená estetickou, slúži ako výpoveď o človeku a jeho dobe, o tom, aké miesto v nej zaujal. Taktiež vyjadruje individualitu človeka, udáva spoločenský status, či už príslušnosť ku nejakej kaste alebo práve k náboženskej skupine či inému spoločenskému zoskupeniu.

Odev náboženských skupín sa vyvíjal v čase tak ako sa vyvíjala aj ich viera. Niektoré náboženstvá zanikli, niektoré sa pretransformovali iné pretrvávajú dodnes a budú sa vyvíjať ďalej. Preto sa opis odevu jednotlivých vybraných systémoch snaží zachytiť prvotný odev, pokiaľ sú informácie dohľadateľné.

4.1 Odev vybraných animistických náboženských systémov

Informácií o prvotných animistických náboženstvách máme veľmi málo vzhľadom nato, že ich vyznávali primárne kmene, ktoré nemali rozvinuté písmo. Na základe archeologických nálezov sa môžeme len matne domnievať, ako svoju vieru praktikovali a ako sa zaodievali. Z týchto dôvodov je ako príklad vybrané animistické náboženstvo Jakutov zo Sibíru. Do dnešných čias pretrváva a nielen viera Jakutov, ale aj ich celkový životný štýl, aj keď ten už je čiastočne ovplyvnený novým svetom.

4.1.1 Viera Jakutov zo Sibíru

Sibírsky domorodý národ Jakutov zvaných Sachov žije na území republiky Sacha už viac ako 350 000. Od roku 1632 sú silne ovplyvňovaný ruskou kultúrou. Až do príchodu Rusov Jakuti nepoznali písmo. Potrebné poznatky, príbehy či piesne sa tradovali ústne. Najznámejšie sú eposy olonocho, čo je všeobecné pomenovanie pre orálne tradovanú epiku Jakutov z ktorej sa dozvedáme o histórii tohto sibírskeho národa.²¹

Podľa Jakutov vesmír tvoria tri svety, ktoré vznikli samovoľne z prvotného chaosu. Duchovia a démoni najstaršej generácie sa z chaosu vynárajú spoločne zo svetmi a pomáhajú

²¹ABOUT THE SAKHA (YAKUTIA) REPUBLIC. [online]. Copyright © International UNESCO Chair at M.K. Ammosov North [cit. 22.04.2019]. Dostupné z: <http://nsdf.ru/en/%D0%BE-%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B5-%D1%81%D0%B0%D1%85%D0%B0-%D1%8F%D0%BA%D1%83%D1%82%D0%B8%D1%8F/>

v ich tvorení, ale netvorí ich. Podstatu tu zohráva priebehovosť, obecné označenie nebeských duchov - *ajvy* znamená priebežne tvoriaci. Tri svety kozmu Jakutov sa nazývajú Horný alebo Nebeský, prípadne Biele nebesia, Spodný, tiež Podzemný a medzi nimi sa nachádza Stredný svet. More stredného sveta obtekajúce súš je uložené v kamennej mise, ktorá visí v priestore. Tento stredný svet je obývaný mnohými duchmi *ičči*- hospodármi. Sú to duchovia miest, napríklad skál, potokov, prameňov a hôr, najčastejšie ženského pohlavia. Jakutské nebesá sú domovom nebeských démonov *abaasy*. Nebesá sa prirovnávajú k pohoriam, na ktorých vo vrcholoch žijú duchovia *ajvya* na ich odvrátenej strane práve démoni *abbasy*- v preklade „na nič sa nehodiaci“. Podzemný svet nachádzajúci sa pod povrchom Stredného sveta, čiže pravdepodobne pod kamennou misou je nehostinná tundra, ktorej obyvatelia sú Podzemní *abaasy* - *ad'araj* v preklade doslova „ohavní“. V olonocho sú to hlavní protivníci hrdinov a šamanov.²²

4.1.2 Sprostredkovateľ viery Jakutov

Hlavnou zložkou Jakutského náboženstva je šamanizmus. Šamani sa však neúčastnili nutne každého obradu. Náboženských sprostredkovateľov môžeme rozdeliť do troch skupín, a to na čiernych šamanov/ šamanky, bielych šamanov a ostatných, ne-šamanov.

Pomenovanie šaman pochádza z jazyka Evenkov (Sibírsky kmeň), zaužívalo sa v literatúre všeobecne bez súvislosti s určitým etnikom. Obecne môžeme šamana definovať ako človeka, ktorý sa dokáže pomocou špecifického rituálneho obradu dostať do stavu extázy, prežiť víziu, v ktorej opúšťa svoje telo a putuje na určité miesto, kde plní nejakú úlohu.²³

Šamani rôznych etníc používajú na dosiahnutie extatického stavu rôzne metódy. Najčastejšie sú to prírodné drogy, spev či tanec, alebo ich kombinácia.

Obyvatelia Sibíru teda rozlišujú čiernych šamanov (*Abaasyojuttar*), ktorí viedli liečiteľské obrady, obrady na podporu bojovníkov, alebo prinášali krvavé obeť. Bieli šamani (*Ajyyojuttar*) sú spojení s uctievaním nebesťanov, duchov *ičči* a Slnka. Krvavé obeť a celkovo

²²KSENOFONTOV, Gavriil Vasil'jevič. *Sibiřští šamani a jejich ústní tradice: s dodatkem Šamanismus a křesťanství*. Přeložil Vladimír DAŇKOVÁ. Praha: Argo, 2001. Capricorn (Argo). ISBN 80-7203-334-4.

²³ELIADE, Mircea. *Šamanismus a nejstarší techniky extáze*. Praha: Argo, 1997, s.419 ISBN 80-7203-153-8.

zabíjanie nemali dovolené, namiesto toho prinášali symbolickú obeť v podobe mliečnych výrobkov.²⁴

Obr.1 Šamanský rituál

Ostatných špecialistov ne-šamanov rozdeľujeme na liečiteľov, veštcov a "čarodejov". Liečitelia liečili pomocou rastlín a liekov živočíšneho pôvodu, vykonávali aj operácie, no s náboženstvom súviseli len okrajovo. Veštec (d'ylgasit či bilgest) predpovedá budúcnosť a nemusí byť šamanom. Na základe pozorovania prírody háda premenlivosť počasia či priaznivú dobu pre sezónne práce. Čarodej (Aptaach) používal amulety a magické predmety. Mohol sa svojmu remeslu naučiť, narozdiel od šamana, ktorý bol pre svoje poslanie predurčený.²⁵

²⁴KSENOFONTOV, Gavriil Vasil'jevič. *Sibiřští šamani a jejich ústní tradice: s dodatkem Šamanismus a křesťanství*. Přeložil Vladimíra DAŇKOVÁ. Praha: Argo, 2001, s. 43-53. Capricorn (Argo). ISBN 80-7203-334-4.

²⁵KSENOFONTOV, Gavriil Vasil'jevič. *Sibiřští šamani a jejich ústní tradice: s dodatkem Šamanismus a křesťanství*. Přeložil Vladimíra DAŇKOVÁ. Praha: Argo, 2001, s. 41, 170, Capricorn (Argo). ISBN 80-7203-334-4.

4.1.3 Odev a doplnky Sibírskych šamanov

Medzi najdôležitejšie atribúty sibírskych šamanov patrí kaftan, kožený alebo železný pektorál, čiapka a šamanský bubon.

Plášť jakutských šamanov *ojuuntangaha* strihovo vychádza z kaftanu, je prešívaný trásňami, vtáčim perím a kovovými príveskami. Pomocou neho sa šaman mení na vtáka a vie tak cestovať do iných svetov. Šamani často používali vtáacie mená, väzba s nimi je dosť výrazná. Kožené a textilné remienky visiace z plášťa symbolizujú hadov, ktoré sú naproti vtákom spájané s podzemím. Kovové ozdoby na šamanskom odevu predstavujú pomocníkov *emeget*, ktorý majú za úlohu strážiť šamanovu silu. Sú vyrobené zo železa a medi, Jakuti veria že tieto kovy odpudzujú a oslabujú silu démonov. Ich tvar je rôzny, od zavesených retiazok, medailónov cez prívesky v podobe zvierat alebo ľudí. Významné sú aj kolieska znázorňujúce slnko a kosáky znázorňujúce polmesiac/mesiac. Pektorál zavesený okolo krku znázorňujúci zem s otvorom uprostred, "otvor slnka", šaman používal na cestovanie do podsvetia.²⁶

Obr.2 Šamanská pokrývka hlavy

Pokrývky hlavy v tvare čepcov či akýchsi čeleniek nájdeme na Sibíri viacero. Najčastejšie majú tvar širokej pásky obtočenej okolo hlavy, na ktorej sú zavesené medzi množstvom stúh aj ochranné zvieratá, napríklad jašterice. Ďalšou variantov môže byť čepiec vyrobený

²⁶ZELENÝ, Mnislav. *Malá encyklopédie šamanizmu*. Praha: Libri, 2007, s. 123. ISBN 978-80-7277-276-6.

zo železa s rohmi, alebo s parožím zo soba. Iné majú podobu čelenky ozdobenej labutím, orlím či sovím perím, alebo využívajú celé časti vtáka ako hlavu alebo krídla.²⁷

Najdôležitejším šamanským atribútom je bubon, pri obradoch má spolu s tancom a spevom dôležitú úlohu. *Tüngür*- rámový bubon sa používa ako pomôcka pre navodzovanie extatického stavu vedomia. Drevený kruhový rám o priemere 70-90cm, na ktorom je vypnutá blana z konskej, losej či sobej kože pokrývajúca vonkajšiu stranu rámu. Z vnútornej strany je koža pomocou kolíčkov uchytená a prechádza do držadla štylizovaného do tvaru postavy. K bubnu prislúcha palička *süllüges* zhotovená z dreva, kosti, či kameňa.²⁸

Niektoré šamanské bubny sú zdobené kresbami, ktoré majú rozsiahlu symboliku, vo všeobecnosti ale predstavuje svet tak, ako ho Jakuti vnímajú s jeho troma územiaми -nebom, zemou a peklom. Časté sú motívy slnka a mesiaca, zvierat, stromov a pod.

Obr.3 Šamanský bubon

²⁷ELIADE, Mircea. Šamanismus a nejstarší techniky extáze. Praha: Argo, 1997, s. 143. ISBN isbn80-7203-153-8.

²⁸ELIADE, Mircea. Šamanismus a nejstarší techniky extáze. Praha: Argo, 1997, s. 150 ISBN isbn80-7203-153-8.

4.1.4 Odev Jakutov

Odev Jakutov sa vzhľadom na poveternostné podmienky v letnom a zimnom období veľmi neodlišoval, a ani medzi mužským a ženským odevom nebol veľký rozdiel, až na výraznejšie zdobenie, čo je pri ženskom odevu pochopiteľné.

Medzi tradične používané materiály patrí kožušina, useň a vlna. Ako spodný odev sa nosila vlnená, alebo kožená košeľa spolu s krátkymi nohavicami zvanými *suturuo*, navrch sa obliekal *son*, kožušinový kabátec srsťou dovnútra. V zime sa pridávala kožušinová vesta srsťou nahor. Letná obuv nazývaná *untý* je z usne, *torbazy*- zimné vysoké topánky z kožušiny majú zodvihnutú špičku. Odev je doplnený čiapkami rôznych tvarov, palčiakmi a kožušinovými šálmi. Odev žien je zdobený výraznejšie a pestrejšie rôznymi korálikmi, kovovými gombíkmi, sponami, striebornými medailónikmi *tuchsata* alebo všívanou pestrejšou kožušinou, býva dlhší ako u mužov.²⁹

Obr. 4 Zimný ženský odev

²⁹BOUKAL, Tomáš. Torava: lovci severozápadní Sibíře, příroda a lidé. Praha: Dauphin, 2003, s. 41-45, 49. Ethnos (Dauphin). ISBN 80-7272-029-5.

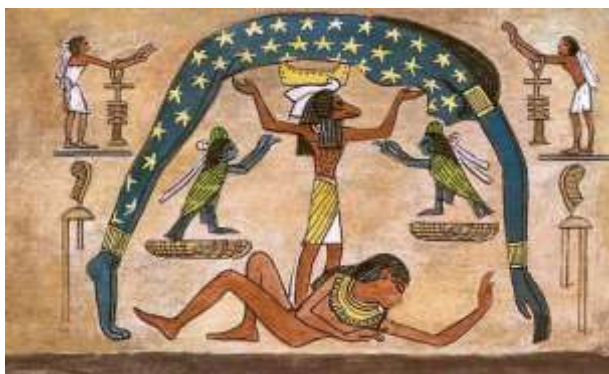
4.2 Odev vybraných polyteistických náboženských systémov

Polyteistické náboženstvá zväčša patrili veľkým, dobre rozvinutým civilizáciám, či už to bola Mezopotámia, Egypt, Grécko a iné. Sú spojené tiež s dobre rozvinutou literárnou kultúrou a umením, preto máme veľa zdrojov, z ktorých môžeme čerpať.

4.2.1 Viera starých Egyptanov

Jednou zo starovekých civilizácií bola civilizácia starovekého Egypta, rozpínajúca sa v povodí rieky Níl. Okolo roku 3000pred Kr. môžeme datovať vznik Egyptského štátu politickým zjednotením Horného a Dolného Egypta faraónom Menim.

Kráľovská moc pochádzala z božského práva panovníka. Tzv. Kráľovský mýtus hovorí o tom, ako Egyptu v dávnych dobách vládli bohovia a po nich polobohovia. Z toho pramení viera v božské bytosti a život po smrti. Panteón bohov pozostával z bohov a božstiev, ktoré mali pod kontrolou rôzne sily a rôzne oblasti života. Tak mohli byť vyzvaní na pomoc a ochranu.³⁰

Obr.5 Stvorenie sveta

Legenda o stvorení tvrdí, že na počiatku bolo slnko *Atum*, ktorý stvoril sám seba keď povstal z pravodstva *Nun* (Najstarší otec). Atum následne stvoril *Šua* (boha dychu) a *Tefnut* (bohyňu vlhkosti). Šu rozdelil nebo a zem a splodil bohyňu *Nut* a *Geba* (bohyňu neba a boha zeme). V každom regióne sa však legenda líši, tak ako sa líšia aj uctievaní bohovia.³¹

³⁰STROUHAL, Evžen. *ŽivotstarýchEgyptanů*. Praha: Panorama, 1989, s. 11-20 ISBN 80-7038-089-6.

³¹Božstvá starovekého Egypta – Wikipédia. [online]. Dostupné z: https://sk.wikipedia.org/wiki/Bo%C5%BEstv%C3%A1_starovek%C3%A9ho_Egypta

Medzi najčastejšie uctievaných bohov patria napr.: Usir (vládca podsvetia), Eset (pani mocných slov, manželka Usira), Hor (boh slnka, neba) Amon (boh mesta Weset, kráľ bohov). Božské kulty sa uctievali v chrámoch, ktoré spravovali kňazi na pokyn panovníkov.

4.2.2 Sprostredkovateľ viery v Egypte

Egyptský panovníci, faraóni boli chápaný ako bytosti dvojakej podstaty, božskej aj ľudskej zároveň. Panovník tak zastával úlohu najvyššieho veľkňaza, bol formálne jediným oprávneným hodnostárom, jednotliví kňazi v chrámoch boli len jeho zástupcovia.

Egyptskí kňazi museli dodržiavať určité predpisy, no netvorili uzavretú kastu. Mohol sa ním stať takmer ktokoľvek a nemal zakázané realizovať sa v iných funkciách. Smeli sa ženiť, vykonávať svoje remeslo, vlastniť majetok. Zastávali úlohu „služobníkov božích“. Dbali o správu chrámu, ich hlavnou úlohou bolo každé ráno a večer vykonať rituály, umyť, obliecť, nalíčiť sochu, obetovať jej (verili, že v nej sídli časť boha). Najvyšší z veľkňazov v zemi bol faraón.

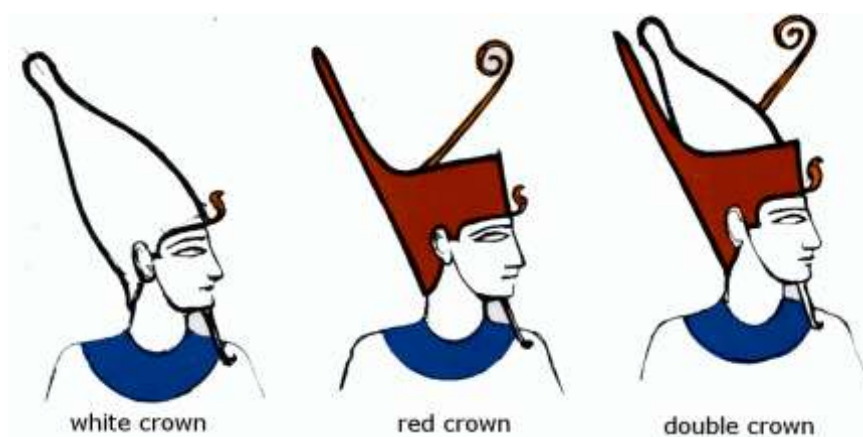
Obr. 6 Kňaz v leopardej kožušine

4.2.3 Odev Egyptských kňazov

Kňazi dodržiavali rituálnu čistotu, ktorá mala striktné pravidlá, líšili sa kult od kultu. Viac-krát za deň sa umývali v chrámovej nádrži, každý tretí deň si holili celé svoje telo. Obliekali si odev z bavlneného plátna, pozostávajúci z bedernej rúšky a sandál z papyrusu. Nesmeli nosiť nič z vlny a kože. Výnimkou bolo oblečenie zádušného kňaza *sem*, ten smel nosiť leopardiu kožušinu prehodenú cez ramená. Nosil ju aj kráľ a princ pri zádušných obradoch. Bolo vypreparované celé zviera s hlavou, nohami a chvostom. Pod kožušinu sa obliekala aranžovaná biela tunika.

4.2.4 Odev faraóna

Kráľovský odev sa od ostatných odlišoval hlavne ozdobnosťou a príslušnými atribútmi. Panovník nosil pri určitých príležitostiach rúšku *nemes*, ktorá bola plisovaná z jemného plátna, zakrývala čelo, nad ktorým bola zodvihnutá do dvoch rohov a splývala vpredu na prsiach. Vzadu bola zviazaná do uzlu, ktorý niekedy dostával tvar pleteného copu. Koruna, najvýraznejšia z kráľovských insignií, mala viacero podôb. Pre Horný a Dolný Egypt existovali dva rôznych typy samostatne. *Bedžet* pre Horný Egypt biela textilná koruna v tvare cylindru zakončená do špica, červená kožená *dešet* pre Dolný Egypt v tvare čiapky v zadnej časti pretiahnutej do špicu a v prednej, zníženej časti vyzdobená zatočeným drôtom. Po zjednotení krajiny sa obe koruny spojili do jednej *sechemtej*. V neskorších dynastiách sa objavovala modrá vojnová koruna *chepreš*.³²

Obr. 7 Egyptská koruna

³²KYBALOVÁ, Ludmila. *Starověk*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s 46 - 50 Dějiny odívání. ISBN 80-7106-145-x.

Zvierací chvost zdobiaci suknicu kráľov, tak ako aj tvarovaná brada do úzkeho pletenca priväzovaná za ušami, žezlo (pôvodne pastierska palica), bič, *ureus* (posvätná kobra na čelke) a pektorál *wendža* taktiež patrili k ich atribútom.³³

Slávnostný odev mohol mať rôzne podoby, niekedy to bola len bedrová rúška naaranžovaná s vtáčím perím opásaná farebným pásom, doplnená pektorálom a náramkami. Alebo to mohla byť bedrová rúška zdobená visiacimi stuhami či fajansovými doštičkami na plátnovom podklade. Opasok slávnostného odevu býval zdobený vyrazeným menom panovníka.

Obuv bola zo začiatku výsada faraóna, inak chodili Egypťania na boso. Používalo sa rafiové lyko, papyrus, drevo alebo koža. Ako súčasť ceremonálneho faraónskeho odevu boli rafinované sandále s predĺženou špičkou, často zdobené zlatom. Niekoľko párov bolo súčasťou pohrebnej výbavy, ako symbol dlhej cesty podsvetím.³⁴

4.2.5 Odev Egypťanov

Odev Egypťanov bol konštruovaný vedome, funkčne, doriešený do detailov. Dával vyniknúť prirodzeným krivkám tela, zbytočne nepútal ani nezakrýval. Voľné či upnuté strihy a priesvitné materiály odhaľovali nahé telo, ktoré však nebolo vnímané ako niečo nemravné, ale ako prirodzená súčasť kultu tela.

Ženy si obliekali košeľový odev *mesesz* bieleho ľanu siahajúci ku členkom, s krátkymi rukávami a malým výstrihom. Tesne obopínal telo a mohol byť plisovaný. Jednou z ďalších variant boli šaty zhotovené z pestrých látok, zdobené maľbou alebo výšivkou na jedno alebo dva ramienka. Najdrahšie mali ešte našité šperky; akúsi "rybársku" sieť obliekanú cez odev. *Mesesset* odev z jemnej priesvitnej bielej látky siahajúci po členky, mal otvor pre hlavu a zaväzoval sa opaskom pod prsiami. Takto vznikol aranžovaný riasený odev s naznačenými rukávami.³⁵

³³KYBALOVÁ, Ludmila. *Starověk*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. s. 46-50 Dějiny odívání. ISBN 80-7106-145-x.

³⁴KYBALOVÁ, Ludmila. *Starověk*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 56 Dějiny odívání. ISBN 80-7106-145-x.

³⁵KYBALOVÁ, Ludmila. *Starověk*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 51-55 Dějiny odívání. ISBN 80-7106-145-x.

Obr.8 Nárámok

Egyptské šperky mali veľmi široké druhové spektrum. Výraznou súčasťou odevu žien aj mužov bol akýsi golier výrazných farieb- *wesech*. Jeho praktická funkcia dopĺňala symbolickú. Upevňoval aranžované časti odevu a amulety, z ktorých bol zložený, slúžili ako ochrana. Ďalej sa nosili prstene, náramky a náušnice na každej strane rovnaké a ozdoby na členkoch určené iba ženám. Najčastejšie sa na šperky používalo zlato v kombinácií s inkrustáciou, pričom sa používali drahokamy a polodrahokamy ako napr: jaspis, turmalín, karneol, lapis lazuli, malachit atd.³⁶

Bederná rúška bola príznačná pre mužský odev zhotovená z bieleho natuženého alebo plisovaného ľanu, v dolnom kraji zostrihnutá do oblúku. Ovinovala sa cez boky a niekedy podvliekala medzi nohami. Horná polovica tela ostávala nezakrytá, no pokiaľ sa nosil vrchný odev, obopínal jenu ruku a siahal zhruba po kolená. Nosil sa aj odev podobný ženskému no skrátenej po kolená.³⁷

³⁶Jewelry in Ancient Egypt - History. *JewelleryHistory - Facts and History of Jewelry* [online]. Copyright © 2019 [cit. 02.04.2019]. Dostupné z: <http://www.historyofjewelry.net/jewelry-history/jewelry-in-ancient-egypt/>

³⁷KYBALOVÁ, Ludmila. *Starověk*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s.40-44, Dějiny odívání. ISBN 80-7106-145-x.

Obr. 9 Sarkofág

4.3 Odev vybraných monoteistických náboženských systémov

Ako už bolo spomínané, všetky tri monoteistické náboženstvá sa vyvinuli z rovnakého literárneho základu, ktorý nám sám o sebe poskytuje opisy dobového odevu, hlavne v prípade najstaršieho z nich judaizmu.

4.3.1 Judaizmus

Judaizmus je vierovyznanie vychádzajúce z dejín Izraela a židovského národa. Je to náboženstvo hebrejských kmeňov, ktoré má korene v 2. tisícročí pred Kr. Ich viera sa opiera o posvätnú knihu Tóru, ktorá sa skladá z piatich kníh Mojžišových a celej hebrejskej Biblie, čiže Tanachu čo je vlastne Kresťanský starý zákon.

4.3.2 Sprostredkovateľ viery Židov

Kohen [hebr.], množné číslo kohanim — židovský kňaz, v chrámovom judaizme osoba vykonávajúca obety a i. obrady súvisiace s bohoslužbou a považovaná za sprostredkovateľa medzi izraelským ľudom a Bohom.³⁸

³⁸Kohen [online]. EncyclopaediaBeliana, ISBN 978-80-89524-30-3. [cit. 2019-04-25]. Dostupné na internete: <https://beliana.sav.sk/heslo/kohen>

Koheni pôvodne realizovali obrady v prenosnej svätyni (archa zmluvy obsahujúca desatoro), neskôr v jeruzalemskom Chráme. Kňazský post bol dedičný, prenášal sa z otca na prvorođeného syna. V hierarchii sa rozoznávajú dva stupne, a to veľkňaz a ostatní kňazi.³⁹

Koheni mali rôzne výsady, ale aj prísne pravidlá rituálnej čistoty. Nemohli mať fyzické vady ako hluchotu či slepotu. Mali zakázané dotýkať sa mŕtvych a chodiť cez cintoríny. Nevlastnili žiadnu pôdu, žili z desiatka z úrody, ktorý sa im odovzdával. Nemohli sa ženiť s rozvedenou či ovdovelou ženou alebo prostitútkou. Okolo roku 70 po Kr., po zničení druhého jeruzalemského Chrámu mnoho výsad a povinností kňazov zanikla.

Obr.10 Odev kňaza

4.3.3 Odev Židovských kňazov

Prvé zmienky o odeve židov nachádzame v Biblii v Starom zákone. Odevy vyrobený v biblických časoch boli najčastejšie z ľanu a vlny či kožušín, veľmi výnimočne aj z hodvábu. V knihe Exodus 28, 2-5 (druhá kniha Mojžišova), ktorá je datovaná okolo 13. stor. pred Kr. nájdeme popis veľkňazovho rúcha.

³⁹Kohen – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kohen>

A pre svojho brata Árona zhotoviš posvätné rúcho na česť a ozdobu! Porozprávaš sa so všetkými, čo sa rozumejú umeniu, ktorých som naplnil umeleckým duchom, aby zhotovili pre Árona rúcho, žeby sa mohol posvätiť a slúžiť mi ako kňaz. Takéto rúcha urobia: náprsník, efód (náramenník), plášťik, tuniku z tkanej priadze, mitru a pás. Tieto posvätné šaty urobia tvojmu bratovi Áronovi a jeho synom, aby mi posluhovali ako kňazi. Použijú na to zlato, belasý a červený purpur, karmazín a plátno.⁴⁰

Popis ďalej detailne rozoberá, ako a čo má byť zhotovené. Veľkňaz nosil priamo na telo tuniku s dlhým rukávom siahajúcu po členky. Tunika čiže *ketonet* bol aj odev obyčajných Izraelitov. Chudobnejší nosili kratšiu alebo podkasanú tuniku, vznešenejšiu dlhú. Pod *ketonet* sa obliekali plátenné nohavice siahajúce po stehná. Súčasťou bol taktiež pestrofarebný pás *abnet*. Obyčajní kňazi, ale aj bežní ľudia nosili vysoké čiapky, akési turbany rôznych farieb. Bol to pás najčastejšie z ľanovej látky omotaný okolo hlavy.

Veľkňazské rúcho teda pozostávalo z efódu (náramenníka), akéhosi živôtika belasej, purpurovej a zlatej farby splývajúceho cez hrud' a chrbát, spojeného na pleciach sponami s ónyxami. V drahokamoch mali byť vyryté mená dvanástich izraelských kmeňov. Zo spôn viseli krútené retiazky na ktorých bol zavesený náprsník, tzv. náprsník Božieho rozhodovania. Zhotovený bol celý zo zlata a vyložený dvanástimi drahokamami v štyroch radoch, ato- karneol, topás, smaragd, rubín, zafír, diamant, hyacint, achát, ametyst, chryzolit, ónyx a beryl, ktoré znovu symbolizujú dvanásť izraelských národov. Pod efód sa obliekal kňazský ľanový plášť z belasého purpuru, na jeho dolnom okraji boli vyšité granátové jablká, ktoré sa striedali so zvončekmi zo zlata. Na hlave kňaz nosil turban, tzv. mitru zdobenú náčelnou tabuľkou zo zlata, pripevnenou šnúrkou z belasého purpuru.

4.3.4 Odev Židov

Podľa zákazu z knihy Deuteronomium 22,11 *Neobliekaj sa do šiat, ktoré sú utkané z vlny i ľanu.*⁴¹ usudzujeme, že Židia dbali nato, aby boli používané látky jednodruhové a aby sa nemiešali materiáli živočíšneho a rastlinného pôvodu. Nie je však jasné prečo.

⁴⁰Písmo sväté Starého i Nového zákona, katolícky preklad, Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda v Ríme, 1995, s.169

⁴¹Písmo sväté Starého i Nového zákona, katolícky preklad, Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda v Ríme, 1995, s. 347

O ženském odevu veľa dokladov nenachádzame, Tóra však zakazovala nosiť egyptské plisované a transparentné odevy. Na dochovaných maľbách však môžeme vidieť základný košeľový odev potlačený vzormi, mohol a nemusel mať rukávy. Ako doplnok ženy nosili šatky, pravdepodobne prehodené cez plecia, nezahaľovali si nimi vlasy.⁴²

Ako popisuje kniha Starého zákona Izariáš, bohaté ženy nosili mnoho šperkov. Náhrdelníky, náušnice, nosné obrúčky, náramky na rukách aj nohách. Obrúčky zo zlata, striebra či slonoviny na členkoch oboch nôh bývali spojené retiazkou, kvôli čomu, boli ženy nútené chodiť krátkym skackavým krokom. Nosievali pri sebe aj vyleštenú kovovú platničku, ktorá slúžila ako zrkadlo.

Obr. 11 Odev Židov

⁴²KYBALOVÁ, Ludmila. *Starověk*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998, s. 162. Dějiny odívání. ISBN 80-7106-145-x.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 KONCEPT

Kolekcia *transcendent sphere* nadväzuje na teoretickú časť práce. Bolo pre mňa nesmierne zaujímavé nahliadať do rôznych náboženstiev a hľadať medzi nimi súvislosti. Na základe podnetov, ktoré som dostala pri vyhľadávaní informácií som sa snažila vystavať koncept založený na jednotlivých náboženských systémoch. Tými sú teda postupne tri, ktoré na seba v logickom slede nadväzujú.

Animizmus, ako prvotná základná forma náboženstva kedy si ľudia uvedomovali transcendentnú skutočnosť až za ich chápanie sveta. Títo ľudia boli spätý s prírodou, častokrát nerozumeli cyklickým javom a pripisovali dušu všetkému živému aj neživému. Mali priami, živelný až surový vzťah zo zemou. Spätosť s prírodou im pomocou psychotropných látok či iných nástrojov pomohla dosiahnuť extatický stav a vnímať nadprirodzeno intenzívnejšie.

Na animizmus nadväzuje *polyteizmus*, ktorý patrí veľkým civilizáciám bohom a polobohom. Už to nie je chaos v ktorom si duša robí čo chce. Svetu vládnu bohovia, neexistuje nič čo by nebolo v kompetencii niektorého z nich. Z panteónu bohov si veriaci vyberajú jedného, na ktorého upriamujú svoju pozornosť. Prípadne vzývajú takého, ktorého aktuálne potrebujú.

Monoteizmus, to je jediný Boh, ktorý všetko stvoril. Stvoril človeka k obrazu svojmu. Dal mu slobodnú vôľu rozhodovať sa medzi dobrým a zlým. Človek postupne začína rozumieť fyzikálnym javom dejúcim sa naokolo, logicky si ich vysvetľuje.

5.1 Inšpirácia

Jedna z myšlienok tejto práce bola vytvoriť kolekciu, ktorá bude pocitovo reprezentovať vybrané náboženstvá. Kolekcia má potenciál osloviť duchovne založeného zákazníka zo záujmom o mimo zmyslové javy a cit pre koncept, avšak však nadchne aj ľudí, ktorí sa o náboženstvá zaujímajú len zľahka. Obuv by mala pôsobiť nadčasovo a energicky, kvôli stálej aktuálnosti témy. Každý z párov je inšpirovaný jedným z troch vybraných náboženských systémov. Čerpá zo spoločných znakov pre daný systém, ktoré vizualizuje pomocou strihu, farieb a kovových komponentov na obuvi. Taktiež prenáša prvky a symboliku konkrétnych náboženstiev prislúchajúcich ku konkrétnemu systému spomínaných v teoretickej časti.

5.2 Moodboard

Na základe toho v čo veria a ako vnímajú stvorenie sveta a aké príbehy sú pre jednotlivé náboženstvá dôležité, som vytvorila koláže, ktoré vyrozprávajú časť týchto príbehov. Koláže tak plnia skôr charakter akejsi "informačnej ilustrácie" zosobňujúcej a naznačujúcej zaujímavé prvky v jednotlivých náboženstvách. V pozorovateľovi vzbudzujú otázky či je v koláži daný obrázok z konkrétneho dôvodu, alebo sa tam vizuálne iba hodí.

Obr. 12 Koláž animizmus

Obr. 13 Koláž Polyteizmu

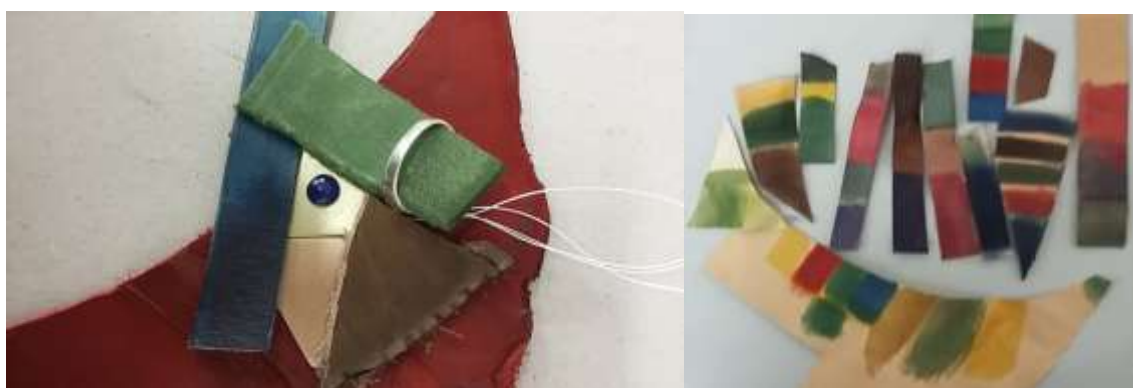
Obr.14 Koláž Monoteizmu

5.3 Farby, materiály a symboly

Obr. 15 Moodboard farieb

Farebná paleta kolekcie je zladená do troch hlavných farieb usní a jednej doplnkovej. Konkrétne to sú červená, modrá, zelená a doplnková hnedá. Všetky farby sú v zemitých odtieňoch, metaforicky vyjadrujú tajomnosť, každá z farieb je potom doplnená o farbu kovu a to konkrétne pre červenú medená, pre modrú zlatá mosadz a pre zelenú strieborná. Ako hlavný materiál používam pre kolekciu trieslovinami činenú useň rôznych tlíš'ok čo odkazuje na rôznych ľuď, ktorých viera jednotí. Navyše je tento materiál pre mňa ďaleko viac hodnotnejší keďže "má dušu", na rozdiel od usne činenej chrómom. Vďaka trieslovinám je za vlhka dobre tvarovateľný, má jemný zápach, ktorý mu dodáva na zaujímavosti, finálna farba sa dá ľahko zmeniť, hrany sa dajú dobre opracovávať viacerými spôsobmi.

Obr. 16 Farebné skúšky

Základná farba pre kolekciu, ktorá sa opakuje v každom páre je hnedá, táto symbolizuje základ viery všeobecne, vnímanie transcendentna a to všetko čo sa nato nabalí je spôsob ako ku tomu pristupujú rôzne náboženstvá. Navyše useň nemá jednotný farebný odtieň, vďaka ručnému farbeniu. Čo samo o sebe túto myšlienku posilňuje. Akoby „zničený“ vzhľad je v tomto prípade výhodou. Vhodné farebné odtiene som dosiahla nanášaním nie-

koľkých vrstiev farebných liehových moridiel. Každá farba vyžadovala iný počet vrstiev náteru. Vo výsledku je novo nafarbený materiál pretretý a vyleštený krémom aby sa povrch zjednotil a stmavil.

Kovové komponenty z troch rôznych kovov (meď, mosadz, pakfong tzv. biela mosadz) spájajú a zároveň ešte viac rozlišujú kolekciu. Majú najčastejšie tvar trojuholníka, ktorý umocňuje opakujúce sa číslo tri. Všetky sú ručne vyrezané z plechu, ktorý má následne opracované hrany brúsnym papierom, tak aby neboli ostré a pri nosení nepoškrabali materiál ktorého sú súčasťou.

Jeden typ z komponentov má na svojej ploche priletovanú obsádzku v ktorej je vsadený kameň lapis lazuli, horné hrany obsádzky sú zatlačené ku kameňu tak, aby polodrahokam nevypadol.

Obr.17 Kovové doplnky

6 KOLEKCIA TRNSCENDENT SPHERE

Zrod jednotlivých produktov kolekcie mal pôvod v materiáli. Od začiatku som mala predstavu triesločineného materiálu v kombinácii s kovom a samozrejme s prepojením myšlienky konceptu. Hlavnú časť tvaroslovia produktov som si určila tvarom kopyt, ktoré som zvolila tak, aby boli pre trieslený materiál vhodné z estetického, ale aj technologického hľadiska. Kopytá majú zaoblený mohutnejší tvar, teda materiál má dostatočnú plochu nato aby vynikol. Celkovo sa strihovým riešením kolekcie vinú oblé tvary a čisté plochy narušené štruktúrou materiálu alebo ručným šitím v detailoch. K ušľachtilemu materiálu sa viaže precízna remeselná práca ktorou som sa snažila podtrhnúť celkový dizajn.

Kolekcia o troch pároch obuvi a dvoch doplnkoch prináša nositeľovi príbeh ktorý mu môže položiť otázky a zamyslenia nad vlastným vnímaním a duchovným rozpoložením. Je určená na príležitostné nosenie k nadčasovým outfitom.

6.1 Dizajn obuvi Animi

Obr. 18 Model obuvi Animi

V dizajne obuvi prepožičiavajúcej si tvár animizmu som chcela poukázať na prudké pocity asociované s človekom z úsvitu dejín. Topánky zobrazujú jeho pudovosť a surovosť, nevyhnutnú pre prežitie vo svete. Taktiež poukazujú na primitívnu energiu, meniacu sa na extázu. Jednoduchosť taktiež znamená veľkú intenzitu prežitku, snovosť a voľnosť. Zvolila som dámske kopyto, kvôli matriarchálnej spoločnosti, ktorá v tej dobe prevládala. Voči Jakutským šamankám ľudia chovali veľkú úctu. Tradovalo sa, že ich moc je omnoho väčšia ako moc šamanov a vzhľad práve preto krásny.

Farebná kombinácia je hnedá ako základ- vzťah k transcendentnu a práve červená má vyvolať dynamické pocity. Medená farba kovu a celkovo kovové prvky použité na zapínanie odkazujú na konkrétnu inšpiráciu Jakutskými šamanmi, ktorý kovové pliešky a reťaze využívali ako sošky na ochranu proti zlým duchom. Vydávaním zvukov pri chôdzi a tanci ich mali odplašiť. Šnurovanie okolo nohy zas pripomína "hadov" zo šamanského plášťa. Drevený podpäťok znázorňuje totem, ktorý bol v prvopospolnej spoločnosti symbolom dávnych predkov. Nemá žiadny konkrétny tvar zvierat'a či rastliny, pretože zovšeobecňuje akékoľvek totemy.

6.2 Dizajn púzdra na okuliare Animi

Obr. 19 púzdro a okuliare Animi

Ako doplnok k dámskej obuvi som zvolila púzdro na okuliare. Okuliare mi samotné evokujú čelenkovú pokrývku hlavy Jakutských šamanov. Majú byť akýmsi pozostatkom tejto "masky" načo sa viaže samotný obal, ktorý zastupuje šamanský bubon spolu s paličkou (spona na zapínanie) tvoria neodlúčiteľný celok šamanskej výbavy potrebnej pre vykonávanie rituálov. Na podobnom princípe vypínania blany bubnu na rám som vytvorila vrstvený obal, ktorý po poklopávaní naň paličkou alebo rukou vydáva zvuk bubnu. Medená palička je vyrezaná z kovového plechu do pozdĺžneho zaobleného tvaru pripomínajúceho kosť či zub zvierat'a. Nositeľ si môže založiť okuliare poklepať do rytmu a tancom sa preniesť do sféry extázy.

6.3 Dizajn obuvi Polyté

Obr. 20 model obuvi Polyté

Pre Polyteistické náboženstvá je príznačná patriarchálna spoločnosť a teda obuv je v tomto prípade pánska. Má vyvolať hrdosť, pýchu, hrdinskosť, uctievanie, zhýralosť ukázať hierarchiu a rozdiel medzi zbožšteným panovníkom a ostatným ľuďom.

Strihovo táto pánska obuv pôsobí mohutne vďaka opätku, ktorý je priznaný z vonkajšej strany a spolu z obsázkou obuv vyvyšujú na pomyselný "trón".

Modrá je farba stability čiže boha/panovníka, ale aj oblohy a vody čo odkazuje na úrodné povodie Nílu. Zlaté trojuholníky umiestnené na jazyku znamenajú oslavu panovníka ako kráľa a boha, akýsi pekný gýč, prezdobenosť. Zároveň sú symbolom pyramídy a života po smrti, ktorý bol v Egypte veľmi podstatnou súčasťou viery. Modrý lapis lazuli vsadený do kovu je jeden z najčastejšie používaných polodrahokamov práve v dobe starého Egypta. O Lapse sa hovorí, že otvára tretie oko, napomáha k dosiahnutiu stavu osvietenia, uľahčuje vyvolávanie a výklad snov a zvyšuje duševné schopnosti. Možno práve preto bol v tej dobe tak používaný.

6.4 Dizajn opasku Polyté

Doplňkom pre pánsku obuv vychádzajúcu z polyteizmu sa stal opasok. Je atribútom moci, znamená odhodlať či zaviazať sa k nejakému činu. Je to symbol mužskej odvahy a rázneho konania. Faraón mal na tom svojom vyrazené svoje meno.

Modrý opasok z trieslenej usne je ukončený sponou v tvare trojuholníka čo symbolizuje pyramídu. Prenesene pri obopnutí tela opaskom a následnom zapnutí do spony vyjadruje práve akt rozhodnutia sa konať veľké veci. Napríklad postaviť onú pyramídu.

Obr. 21 Opasok Polyté

6.5 Dizajn obuvi Monoté

Obr. 22 Model obuvi Monoté

V Monoté pokračuje postupné oddelenie Boha od pozemského sveta a jeho nadradenie tomuto svetu. V židovstve sa nesie hlavne v znamení veľkých prorokov (Izaiáš, Ezechiel) a postupne dozrieva do radikálnych kresťanských foriem asketizmu a stylitizmu.

Monoté teda symbolizuje popretie slastí pozemského života, ako niečoho nižšieho a neporovnateľného so zakúšaním blízkosti samotného Boha. Topánky teda symbolizujú upätosť, striedmosť, pokoru, nepochopiteľnosť, a ich najminimalistickejší vzhľad znázorňuje pokoj, v ktorom človek dosiahne pravú a skutočnú krásu.

Zelená farba evokuje bezpečie v bohu, upokojuje, je to farba života- život po smrti v raji a živej viery. Strieborný akcent kovu hovorí o striedmosti oproti zlatu, no stále pripomína zdobnosť a krásu.

Obuv je strihovo minimalistická a aj šnúrky sú zaväzované striedmo, aby nenarúšali čistý vzhľad. Strieborné trojuholníčky odkazujú na tri najznámejšie monoteistické náboženstvá alebo ak chceme tak na kresťanského trojjediného Boha.

ZÁVĚR

Dominantnou myšlienkou mojej bakalárskej práce bolo obuvou znázorniť tri najdôležitejšie náboženské systémy, ich filozofický vývin a rovnako aj ich prepojenie medzi sebou.

Táto práca pre mňa znamenala bádanie v témach, ktoré ma fascinujú . Odštartovala púť do hlbších dejinných súvislostí v tematike duchovna či už z teoretického alebo duševného hľadiska. Popri tom som prehĺbila svoju schopnosť vkladať do dizajnu prvky príbehu a tak vytvárať produkty vyvolávajúce pocity či otázky v pozorovateľovi.

V praktickej časti vychádzajúcej do konceptu zo znalostí získaných pri písaní teoretickej, som sa zamerala na prácu s triesločinenou usňou, ktorá mala pre mňa hlboký význam už z pohľadu osobnosti materiálu samotného. Spájať tento takmer živý materiál s chladnosťou kovu bolo náročné, no myslím že výsledok je pozitívny. Snažila som sa o kvalitné remeselné spracovanie s akcentom na detail čo pri vlastnostiach triesla nie je niekedy jednoduché.

Pri tvorbe tejto práce došlo z mojej strany k drobným technologickým chybám, ktorým sa do budúcnosti budem snažiť predchádzať. Výskyt takýchto nedokonalostí však nie je pri školských prácach ojedinelý, preto sa z nich do budúcnosti treba poučiť a tak aj učiť. Výsledok mojej bakalárskej práce vnímam ako posun vpred a ako ďalšiu úspešne zvládnutú výzvu, ktorá ma však uspokojila iba na chvíľu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANZENBACHER, Arno. Úvod do filosofie. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-804-X
- [2]. HEJNA, Dalibor. Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2427-0.
- [3] KANDERT, Josef. Náboženské systémy: člověk náboženský a jak mu porozumět. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3166-7.
- [4] KSENOFONTOV, Gavriil Vasil'jevič. *Sibiřští šamani a jejich ústní tradice: s dodatkem Šamanismus a křesťanství*. Přeložil Vladimíra DAŇKOVÁ. Praha: Argo, 2001. Capricorn (Argo). ISBN 80-7203-334-4.
- [5]. KSENOFONTOV, Gavriil Vasil'jevič. *Sibiřští šamani a jejich ústní tradice: s dodatkem Šamanismus a křesťanství*. Přeložil Vladimíra DAŇKOVÁ. Praha: Argo, 2001. Capricorn (Argo). ISBN 80-7203-334-4
- [6] KYBALOVÁ, Ludmila. *Starověk*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998. Dějiny odívání. ISBN 80-7106-145-x
- [7] Mnislav. *Malá encyklopedie šamanismu*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-276-6
- [8] PETERSON, Jordan B. *12 pravidel pro život: Lék na chaos*. 1. Bratislava: Tatran, 2018. ISBN 9788022209489. s.27.
- [9] Písmo sväté Starého i Nového zákona, katolícký preklad, Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda v Ríme, 1995,
- [11] STROUHAL, Evžen. *Život starých Egypťanů*. Praha: Panorama, 1989. ISBN 80-7038-089-6.
- [12] ŠTAMPACH, Ivan Odilo. *Malý přehled náboženství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-26123-X
- [13] ŠTAMPACH, Ivan Odilo. *Náboženství v dialogu*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-71-78-168-1.
- [14] ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Přehled religionistiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-384-0.
- [15] ZELENÝ, BOUKAL, Tomáš. *Torava: lovci severozápadní Sibíře, příroda a lidé*. Praha: Dauphin, 2003. Ethnos (Dauphin). ISBN 80-7272-029-5.
- [16] ELIADE, Mircea. *Šamanismus a nejstarší techniky extáze*. Praha: Argo, 1997. ISBN isbn80-7203-153-8

SEZNAM WEBOVÝCH ZDROJŮ

[1] Alfred North Whitehead citáty | Databáze knih. Knihy | Databáze knih [online]. Copyright © 2008 [cit. 06.03.2019].

Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/citaty/alfred-north-whitehead-37461>

[2][online]. Dostupné z: <http://dai.fmph.uniba.sk/~filit/fvp/panenteizmus.html>

[3] [online]. Dostupné z: <http://dai.fmph.uniba.sk/~filit/fvm/monizmus.html>

[4] Božstva starovekého Egypta – Wikipédia. [online]. Dostupné z: https://sk.wikipedia.org/wiki/Bo%C5%BEstv%C3%A1_starovek%C3%A9ho_Egypta

[5] Jewelry in Ancient Egypt - History. *JewelleryHistory - Facts and History of Jewelry*

[online]. Copyright © 2019 [cit. 02.04.2019]. Dostupné z: <http://www.historyofjewelry.net/jewelry-history/jewelry-in-ancient-egypt/>

[6] Kohen [online]. EncyclopaediaBeliana, ISBN 978-80-89524-30-3. [cit. 2019-04-25]. Dostupné na internete: <https://beliana.sav.sk/heslo/kohen>

[7] Kohen – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kohen>

[8] ABOUT THE SAKHA (YAKUTIA) REPUBLIC.

[online]. Copyright © International UNESCO Chair at M.K. Ammosov North [cit. 22.04.2019].

Dostupné z: <http://nsdf.ru/en/%D0%BE-%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B5-%D1%81%D0%B0%D1%85%D0%B0-%D1%8F%D0%BA%D1%83%D1%82%D0%B8%D1%8F/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Šamanský rituál

Dostupné z: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2751139/Summoning-spirits-ancestors-Shamans-world-gather-Siberia-ceremony-timed-coincide-cosmic-cycles.html>

Obr.2: Šamanská pokrývka hlavy

Dostupné z: <https://eurasian-shamanism.tumblr.com/page/2>

Obr.3: Šamanský bubon

Dostupné z: <http://www.arcticphoto.co.uk/supergal/rsp/rsp00/rsp0002-07.htm>

Obr.4: Zimný detský odev

Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/df/Yakut_costume_7.jpg

Obr.5: Stvorenie sveta

Dostupné z: <https://gnosticteachings.org/courses/teachings-of-the-hindu-gods/1730-the-divine-mother-the-power-of-love-sex-and-yoga.html>

Obr. 6: Kňaz v leopardej kožušine

Dostupné z: https://en.m.wikipedia.org/wiki/Ay#/media/File%3AOpening_of_the_Mouth_-_Tutankhamun_and_Aja.jpg

Obr. 7: Egyptská koruna

Dostupné z: <https://i.pinimg.com/originals/01/12/0e/01120eedcaf1c9ef2637530bfb40fb1e.gif>

Obr. 8: Náramok

Dostupné z: <https://kunsthandelinezstodel.wordpress.com/2010/11/11/holy-insects/>

Obr. 9: Sarkofág

Dostupné z: <https://i.pinimg.com/originals/f9/41/46/f941467c80ff2ea7136025be75d1a66a.jpg>

Obr. 10: Odev kňaza

Dostupné z: <http://handsontheparsha.blogspot.com/2012/02/tetzaveh.html?m=1>

Obr. 11: Odev židov

Dostupné z: <https://www.crystalinks.com/mesopotamia.html>

Obrázky z vlastných zdrojov:

Obr. 12: Koláž animizmus

Obr.13: Koláž polyteizmus

Obr. 14: Koláž monoteizmus

Obr.15: Moodboard farieb

Obr.16: Farebné skúšky

Obr. 17: Kovové doplnky

Obr. 18: Model obuvi Animi

Obr.19: Púzdro na okuliare

Obr. 20: Model obuvi Polyté

Obr. 21: Opasok Polyté

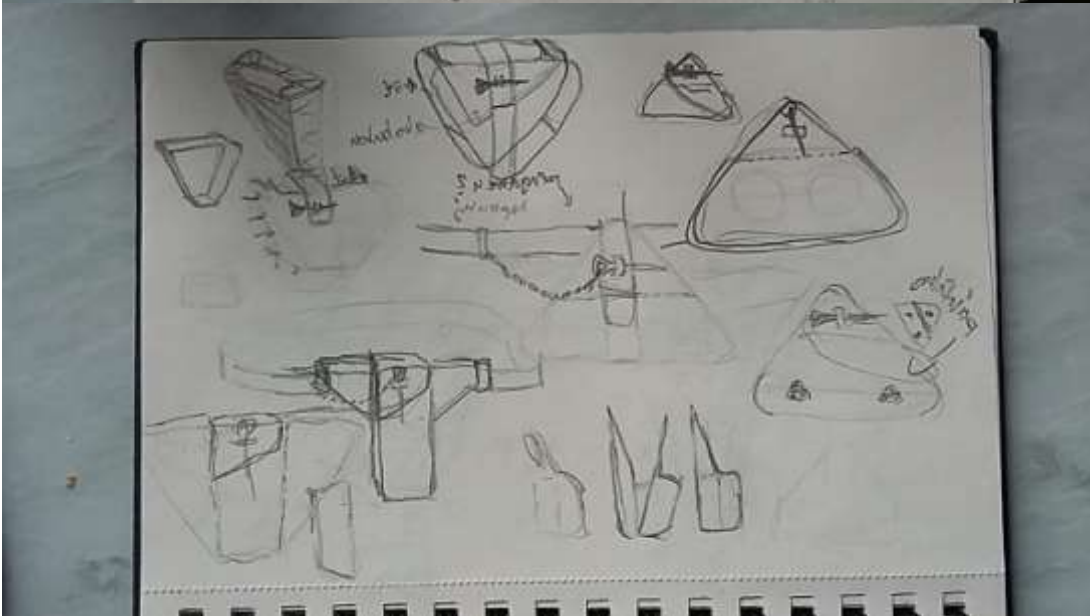
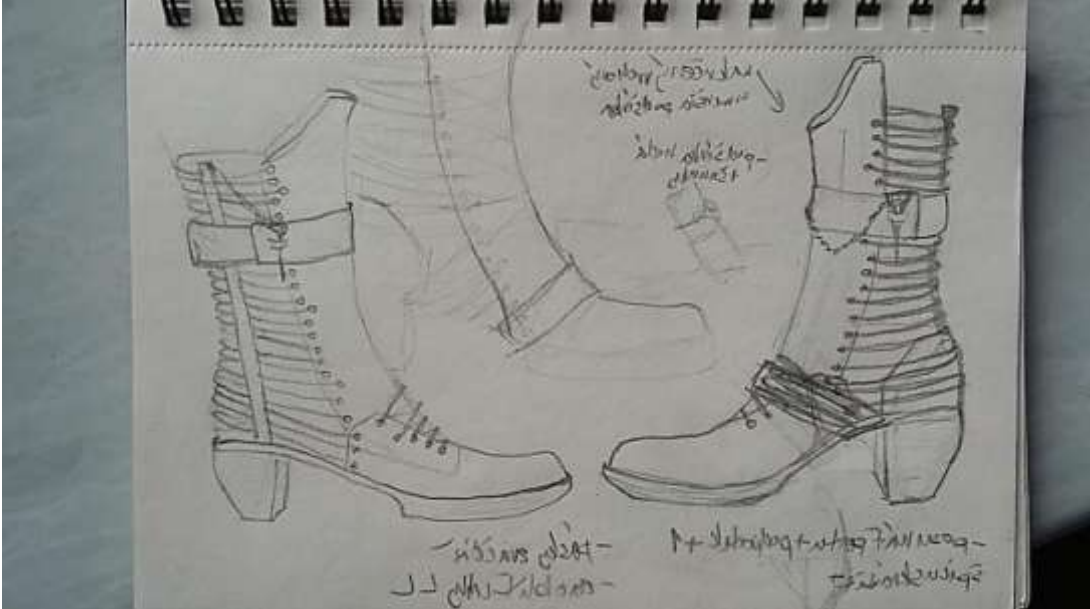
Obr. 22: Model obuvi Monoté

SEZNAM PŘÍLOH

- Príloha č. 1: Kresebné návrhy
- Príloha č. 2: Technický popis obuvi Animi
- Príloha č. 3: Technický popis puzdra Animi
- Príloha č. 4: Technický popis obuvi Polyté
- Príloha č. 5: Technický popis opasku Polyté
- Príloha č. 6: Technický popis obuvi Monoté
- Príloha č. 7: Strihové riešenie obuvi Animi
- Príloha č. 8: Strihové riešenie puzdra Animi
- Príloha č. 9: Strihové riešenie obuvi Polyté
- Príloha č. 10: Strihové riešenie obuvi Monoté
- Príloha č. 11: Fotodokumentácia postupu práce
- Príloha č. 12: Fotodokumentácia modelov

PŘÍLOHA Č. 1: KRESEBNÉ NÁVRHY

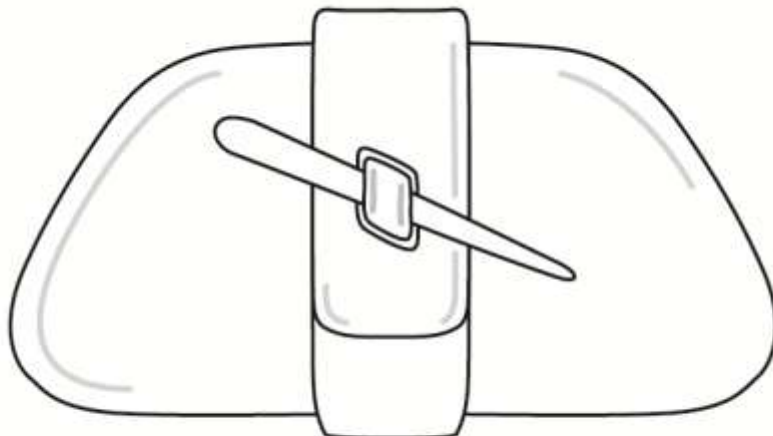

PRÍLOHA Č. 2: TECHNICKÝ POPIS OBUVI ANIMI

Model obuvi Animi (veľkosti 38) má uzavretú špičku a uzavretú pätu s voľným priestorom v klenkovej časti. Zvršok je zhotovený z ručne farbenej triesločinenej usne hrúbky 0,8mm, predtvarovaný a vystužený textilnou tužinkou. Ako podšívka je použitá hnedá, taktiež ručne farbená triesločinená useň. Je šitá 1,5mm od okraja vo farbe zvršku, rezaným výrobným spôsobom. Opätková časť obuvi je tvorená taktiež triesločinenou usňou rovnakých farieb. No podšívka je tvorená trieslom hrúbky 2mm a zároveň tvorí samotný opäťok. Obuv je k nohe fixovaná dvoma páskami, jedným vychádzajúcim zo stredu horného okraja špičky a druhým vychádzajúcim taktiež z horného okraja. Na páskoch sú vytvorené nárezy, ktoré slúžia ako pútka na šnúrky, ktoré sa uväzujú okolo hohy. Ukončené sú pútkami pre ďalší pás, ktorý tesne obopína nohu a zapína sa na medenú ihlicu. všetky hrany sú ručne zafarbené a zahľadené. Podošva je vyrobená z dvoch vrstiev triesločinenej spodkovej usne hrúbky 4mm a podpäťok z bukového dreva, farbeného vo farbe zvršku. Gulaté triesločinené šnúrky hnedej farby sú ukončené ozdobným mosadzným prvkom.

PRÍLOHA 3: TECHNICKÝ POPIS PUZDRA ANIMI

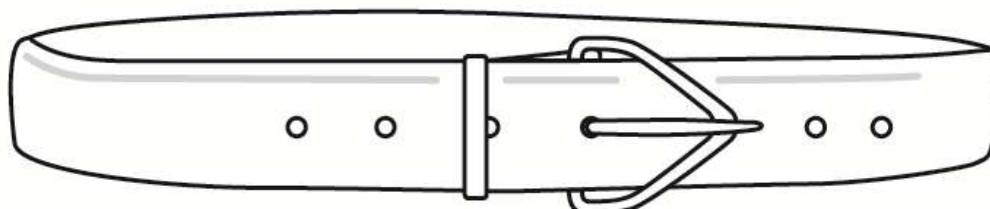
Puzdro na okuliare v tvare zaobleného zrezaného trojuholníka vyrobený s triesločinenej usne sa skladá s veka a dna, je zhotovený z troch vrstiev triesločinenej usne postupne predtvarovávanej na seba na drevenú formu. Vystužené je textilnými tužinkami. Vrchový materiál červenej ručne farbenej usne je doplnený podšívkovou vrstvou hnedej. Otváranie je poistené hnedým rezaným pásom s otvorom pre medenú ihlicu slúžiacu na zapínanie. Hrany sú ručne zafarbené a zahladené.

PRÍLOHA 4: TECHNICKÝ POPIS OBUVI POLYTÉ

Model obuvi Polité (veľkosti 43) derbového strihu je zhotovený z triesločinenej usne hrúbky 0,8mm, z lícu modrej farby a podšívky hnedej farby, je zhotovený lepeným výrobným spôsobom s rezanými okrajmi. Šitie je 1,5mm od okraja, niťou vo farbe zvršku. Derba je doplnená výraznou obsázkou z triesločinenej usne hrúbky 2mm v šírke 3cm ručne prišitou k zvršku obuvi v hornom aj dolnom okraji. Zadný diel je doplnený o pás v modrej farbe tej istej šírky, ktorý tvorí pútko pre lepšie nazutie a opäťok predtvarovaný z triesla, umiestnený z vonku obuvi. Podošva je skladaná z plátov spodkového triesla v hrúbke 4mm a tvorí klinovú podošvu.. Šnúrky majú guľatý tvar v priemere 2mm a v strede v mieste jazyk je na nich navlečený ozdobný mosadzný trojuholník.

PRÍLOHA 5: TECHNICKÝ POPIS OPASKU POLYTÉ

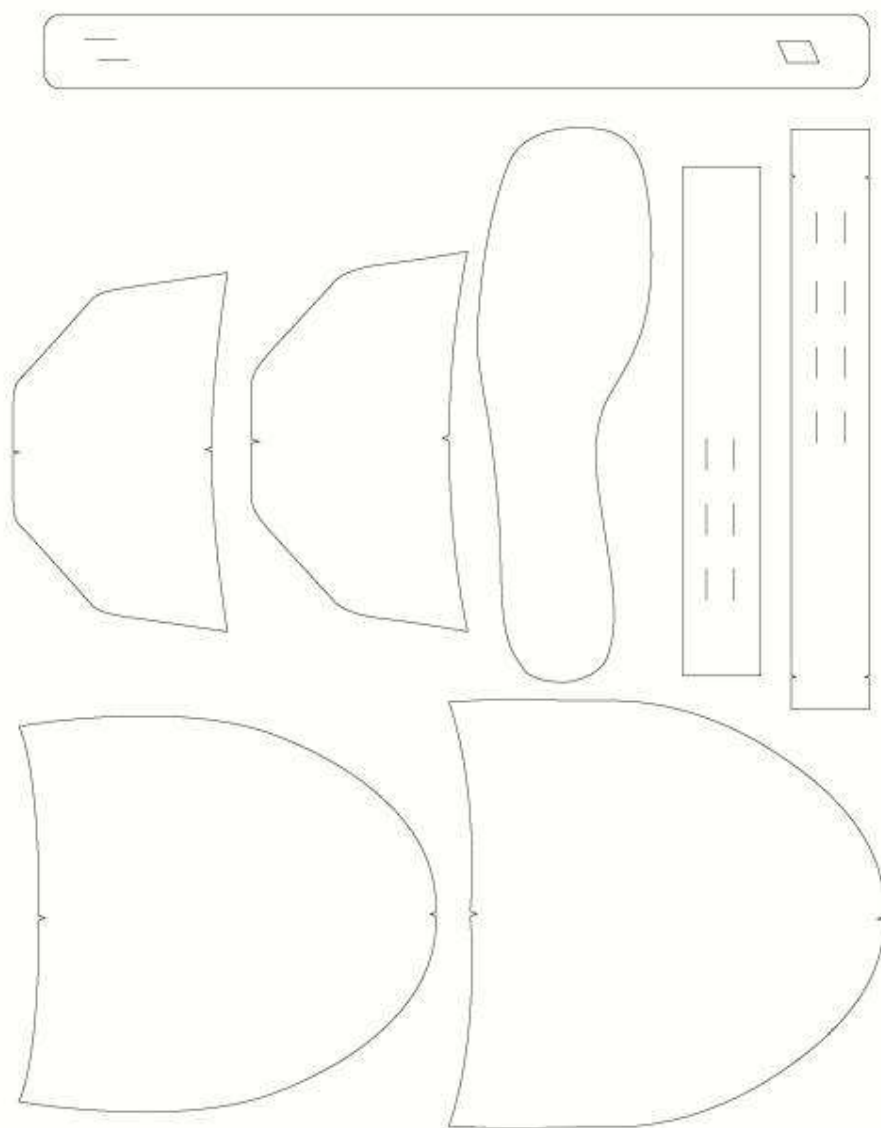
Opasok Polité je zhotovený z triesločinenej ručne na modro farbenej usne hrúbky 4mm v dĺžke 130cm. Hrany pásku sú zrezané, nafarbené a zahladené. Pásek má výraznú trojuholníkovú sponu a priečodku vytvorenú s mosadzného plechu o sile 1mm.. Spona je k pásku upevnená ručným šitím na ktoré je použitá voskovaná niť.

PRÍLOHA 6: TECHNICKÝ POPIS OBUVI MONOTÉ

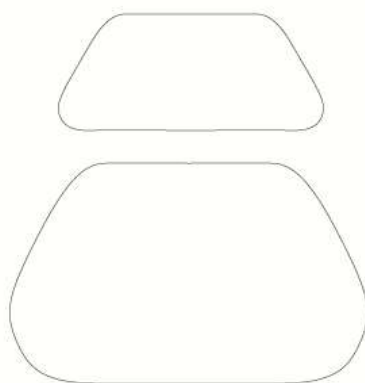

Obuv (veľkosti 43) Monoté má derbový strih, zvršok je zhotovený z triesla hrúbky 0,8 mm v zelenej farbe, ktorá je spolu z hnedou podšívkou ručne farbená. Pár je zhotovený lepeným výrobným spôsobom s rezanými okrajmi. Šitie je 1,5mm od okraja, niťou vo farbe zvršku. Špica je vystužená plátňovou tužinkou a ako opäťok je použité silnejšie trieslo, ktoré má neokosené hrany a teda je pod vrchovým materiálom zámerne viditeľné. Na jazyku je našitý pás v šírke 3cm ručne prichytený voskovanou niťou tak aby sa cezeň dali prevliecť šnúrky. Okolo členku sa nachádza ďalší pás tiež v šírke 3cm s dierkou na prevlečenie šnúrky.

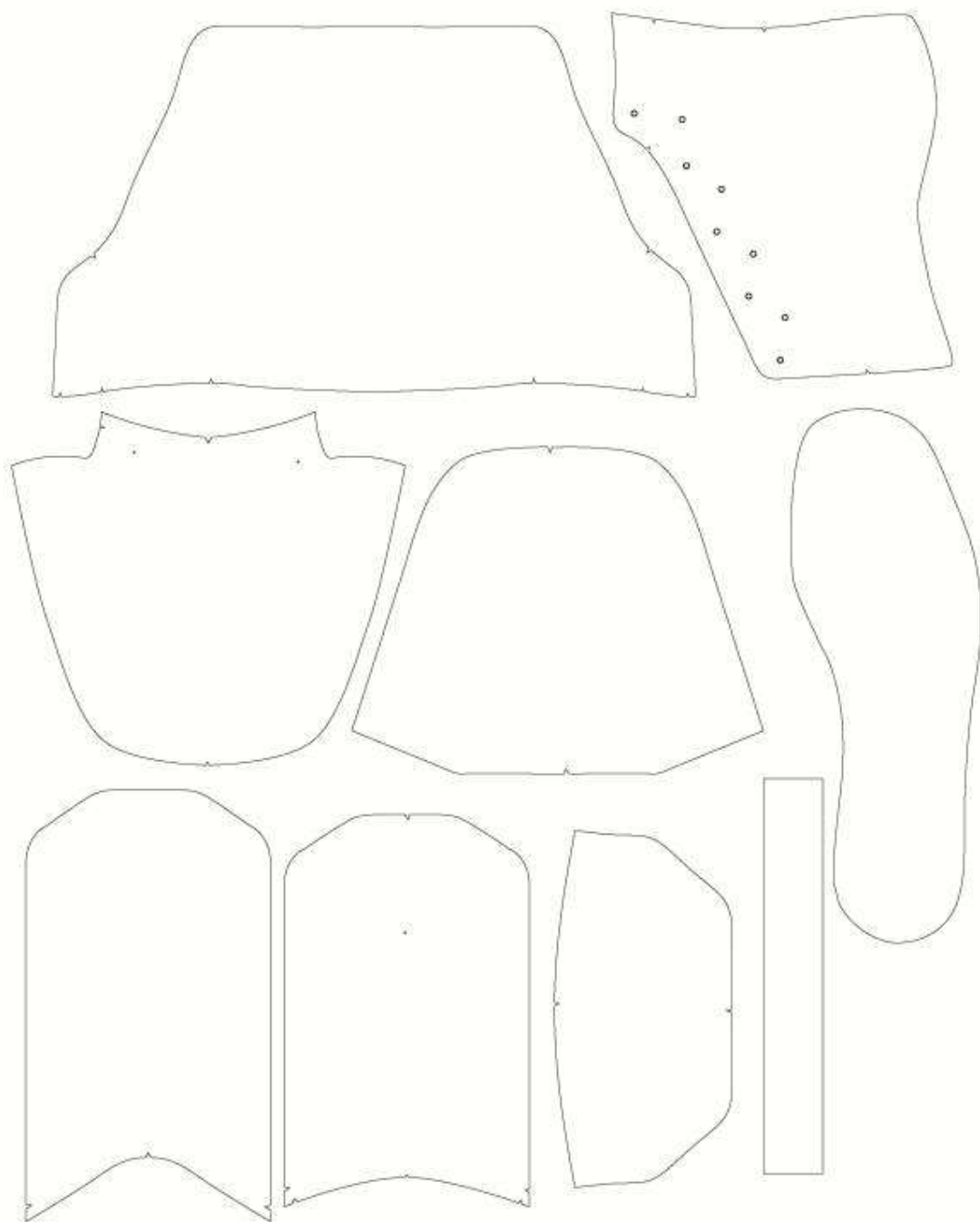
PRÍLOHA 7: STRIHOVÉ RIEŠENIE OBUVI ANIMI

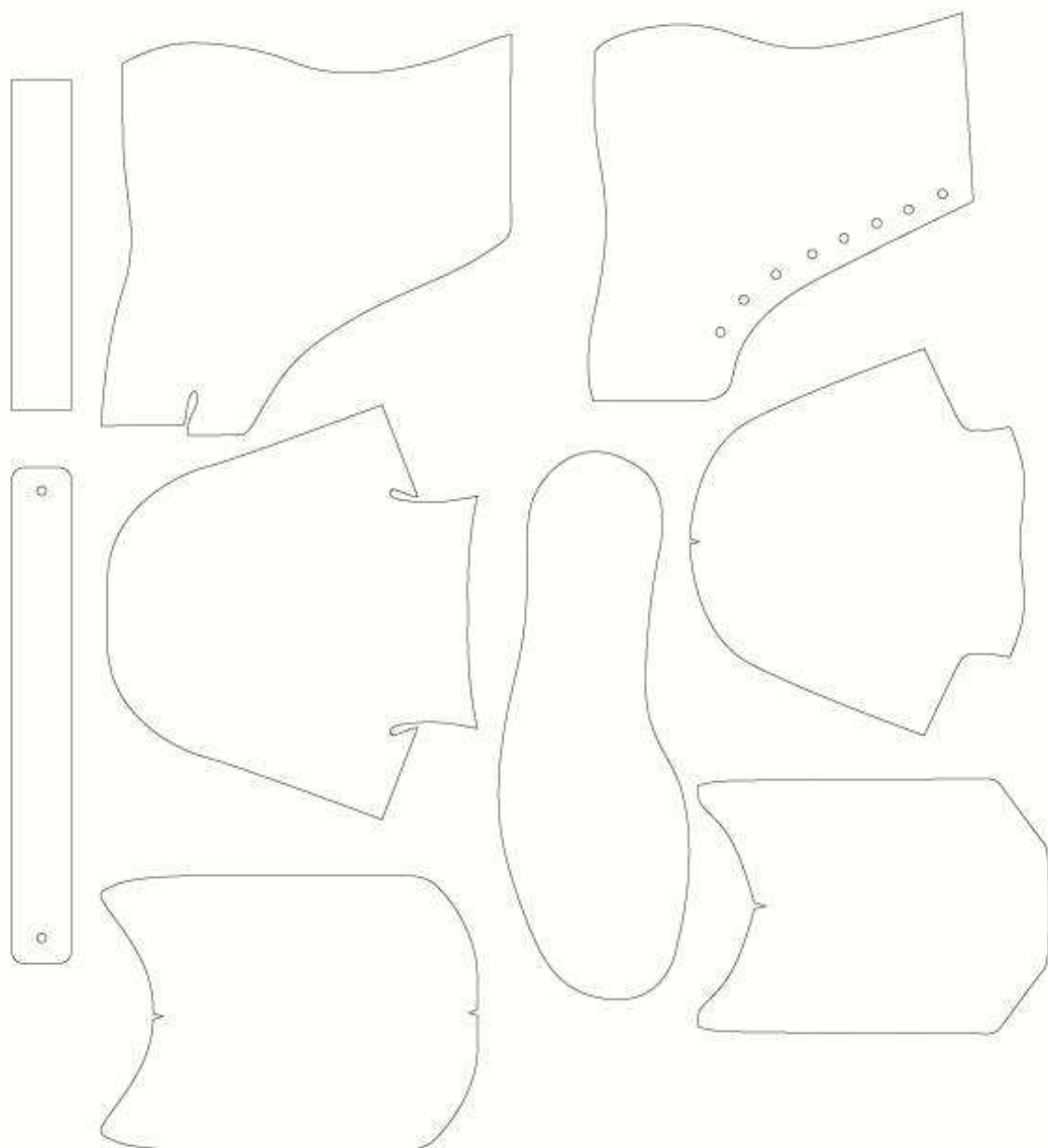
PRÍLOHA 8: STRIHOVÉ RIEŠENIE PUZDRA ANIMI

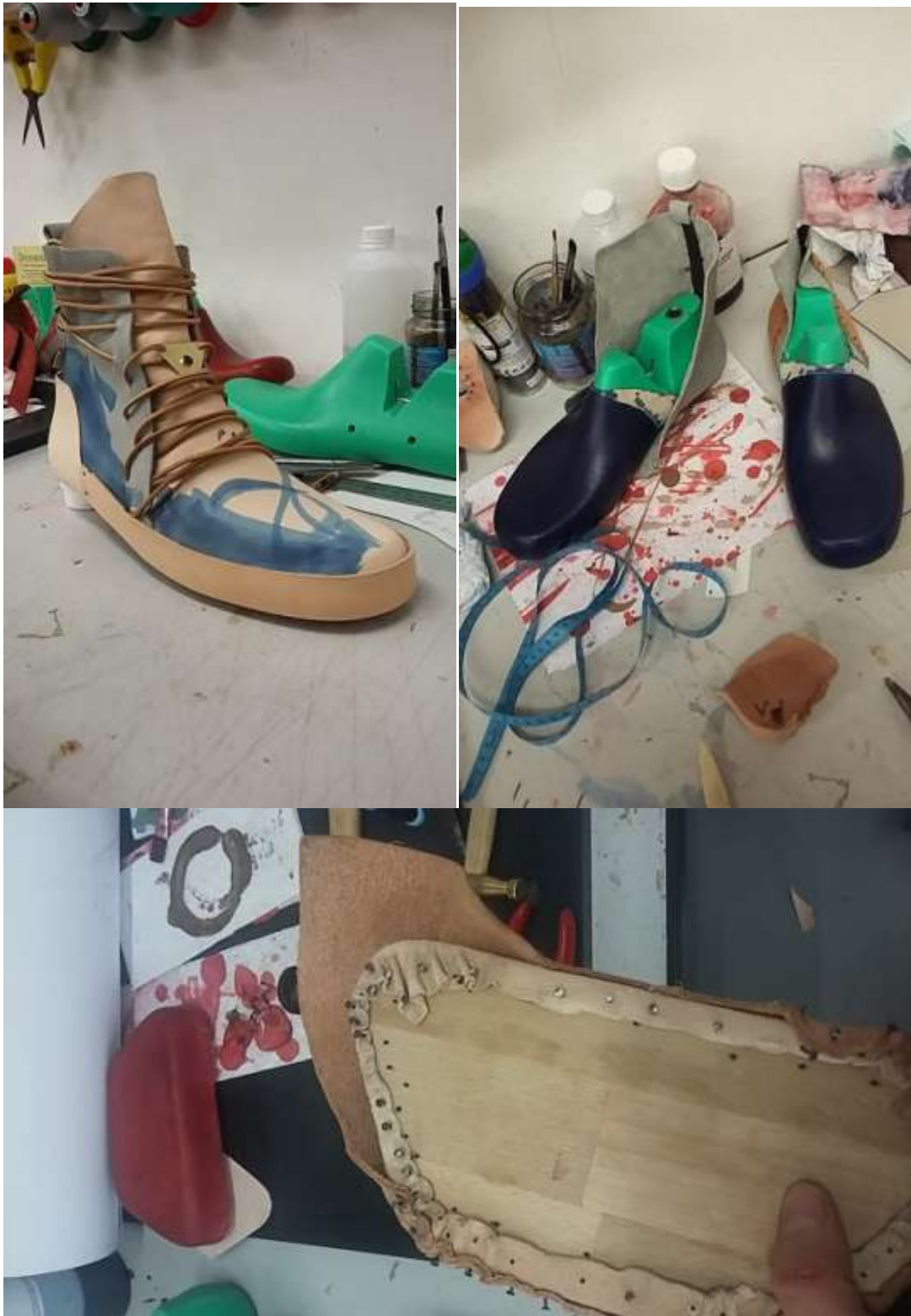
PRÍLOHA 9: STRIHOVÉ RIEŠENIE OBUVI POLYTÉ

PRÍLOHA 10: STRIHOVÉ RIEŠENIE OBUVI MONOTÉ

PRÍLOHA 11: FOTODOKUMENTÁCIA POSTUPU PRÁČE

PRÍLOHA 12: FOTODOKUMENTÁCIA MODELOV

